

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

SAULIAI UNIVERSITETAS
SANTARINIS FAKULTETAS

Saul Raubickait
Gretinamoji kalbotyra

GILUMO KONCEPTAS LIETUVI IR ANGL KALB
PASAUL VAIZDYJE

Magistro darbas

Mokslinis vadovas:
prof. Aloyzas Gudavičius

Sauliai, 2009

	3
I.	KONKRE I KONCEPT VAIDMUO ABSTRAK I KONCEPT STRUKT ROJE.....	5
II.	ERDVINI KONCEPT ANALIZ	9
III.	KONKRETUS GILUMO KONCEPTAS IR JO RAŠKA LEITUVI IR ANGL KALBOSE.....	13
	1. Bendras GILUMO suvokimo principas.....	13
	2. GILUMO prototipin reik-m	14
	3. GILUMO prototipin s reik-m s i-pl timas.....	22
IV.	GILUMAS KAIP KONCEPTUALI J METAFOR IŠTAKOS SFERA.....	27
	1. Konceptualiosios metaforos.....	28
	2. GILUMO metaforizacijos kryptys.....	33
V.	GILUMO AKSIOLOGIN VERT LIETUVI ANGL KALB PASAUL VAIZDYJE.....	55
	IŠVADOS.....	59
	NAUDOTA LITERAT RA.....	61
	ŠALTINIAI.....	63
	SUMMARY.....	64
	ANOTACIJA.....	65

ĮVADAS

...ijos procesams, kalb ir kult r s veikai, yra svarbu paffinti vien ar kit kalb vartojan ios kult rin s bendrijos vertybi sistem , m stymo ir kalbos strategijas, elges . Vienas i–b d paffinti tautos pasaul vaizd yra kalba.

vairios kalbos turi pana– skai i b dvardffi , nusakan i tam tikro objekto pad t erdv je ó *aukštas, žemas, platus, siauras, storas, plonas, ilgas, trumpas, gilus, sekus*. TŲ b dvardffi konceptai dafnai naudojami kaip i–takos sritis abstraktiems konceptams sudaryti.

Darbo tikslas ó i–nagrin ti GILUMO koncepto raišk lietuvi ir angl kalb pasaul vaizdyje.

Tikslo siekiama gyvendinant –iuos **uždavinius**:

1. Apib dinti bendrus GILUMO suvokimo principus.
2. I–nagrin ti teorin medffiag , susijusi su GILUMO konceptu ir apibr fti pagrindinius erdvinių koncept nagrin jimo principus.
3. I–analizuoti *gilus, deep, profound* bei j vedini vartojimo pavyzdffius tekstynuose.
4. Remiantis tekstynų pavyzdffiais palyginti GILUMO koncepto rai–k lietuvi ir angl kalbose.

Darbas para–ytas remiantis –iais **metodais**:

1. Konceptualiosios analiz s.
2. Lyginamosios analiz s.

Daugiausia d mesio darbe skiriama, siekiant nustatyti, kaip konkretus erdvinis GILUMO konceptas, susij s su flogaus patirtimi, atspindi abstraktaus GILUMO koncepto strukt roje. Keliama **hipotezė**, kad konkretaus GILUMO koncepto rai–ka tiek lietuvi , tiek angl kalbose yra pana–i d l universali fiziologini gilumo suvokimo ypatybi , o abstraktaus GILUMO koncepto rai–ka min tose kalbose skiriasi d l nevienodos taut istorijos, geografini s lyg , gyvenimo b do, kult ros, aksiologin s sistemos, mentaliteto.

TŲame darbe buvo naudojami tekstynai: VDU kompiuterin s lingvistikos centro parengtas lietuvi kalbos tekstynas *Donelaitis* ir angl kalbos tekstynas *The British National Corpus*. Lietuvių kalbos tekstynas savo apimtimi yra fymiai mafnesnis negu anglų kalbos tekstynas. Pavyzdffių su b dvardffiu *gilus* ó 868, su *deep* ó 10217, su *profound* ó 1409 (anglų kalboje tuo pačiu fiodffiu rei–kiamas daiktavardis, b dvardis ir prieveiksmis). D l –ios prieflasties buvo sudarytas darbai skirtas tekstyn lis su 1500 lietuvių kalbos ir 1500 anglų kalbos pavyzdffiais. Kriterijus, kokie pavyzdffiai buvo atrinkti – tekstyn l , – kiekybinis. Atsisakyta pavieni ir pana–i pavyzdffi .

dvardis *gilus* ir jo vediniai lyg raktas atrakina GILUMO
oje –iam tikslui vartojami du fiodffiai ó *deep* ir *profound*.
ise Dictionary of Etymology b dvardis *profound* anglų kalb
pateko i– lotynų kalbos (*profundus*) per sen j pranc zų kalb (*profond*) apie 1300 metus
(BCDE 1995, 605). Pirmoji ra–ytiniuose –altiniuose uffiksuota reik–m : šminties ir paffinimo
gilumasö. Nors dafnai abu fiodffiai vartojami pakaitomis, b dvardis *profound* apib dina
giliausi viet ir yra „stipresnis“ ufl *deep*. *Profound* turi ir nesutampan i su *deep* reik–mi .
Jis dafniausiai vartojamas mentaliniams ir socialiniams rei–kiniams apib dinti.

Kalbininkai taiso b dvardffio *gilus* vartosen , kai jis panaudojamas kaip sinonimas
b dvardffiu *didelis*. Tame darbe nagrin jami visi tekstyno pavyzdffiai su b dvardffiu *gilus* ir
jo vediniais, nepaisant to, ar jie buvo pavartoti taisyklingai ar ne, siekiant i–siai–kinti praktin
vartojim ir raidos tendencijas.

Apie parametrinio b dvardffio *gilus* vartojim , GILUMO koncepto rai–k ra–
Lind -Usieknievi (Jadwiga Linde-Usiekniewicz), Gflegor ykova (Renata Grzegorzcykowa),
Rachilina (Jekaterina Rachilina), Trubas (Vladimir Trub), Fogel (Anna Vogel). Lietuvi kalba
publikuot darb –ia tema pavyko rasti vos vien (Gudavi ius 2008, 31), tod l darbas yra
aktualus ir naujas, galintis sudominti kalbininkus, vert jus, kult rologus, sociologus.

Surinkta medffliaga tapo pagrindu skaitytam to paties pavadinimo prane–imui XIII
bakalaurant ir magistrant mokslini darb konferencijoje, skirtoje profesoriui Vytautui
Sirtautui atminti (Tauli universitetas, 2009).

VAIDMUO ABSTRAKČIŲ KONCEPTŲ

saitais susijusi su filmogaus m stymu. Ji padeda atkurti pasaulio vaizd , esant filmogaus s mon je. Pasaulio suvokimas, arba objektyvios realybės daikt ir rei-kinis samprata, paliekanti p dsakus kalboje, vadinama **kalbos pasaulėvaizdžiu**. Kalbos leksinis ir gramatinis sistema, metaforizacija, onomastikonas, sąsajos su tautosaka ir mitologija gali teikti vertingą finį apie s vokas, esančias kalbančiojo s mon je, aksiologinį sistem , fiksuojančią pasaulio daikt ir rei-kinį vertinimą .

Ter-Minasova mus supant pasaulį apibūdina trejopai:

1. Realusis pasaulis.
2. Kultūrinis pasaulio vaizdas (ne visada i-rei-kinias kalba).
3. Kalbos pasaulio vaizdis (Ter-Minasova 2004, 47).

Remiantis Maslova, kalbos pasaulio vaizdą galima laikyti ypatingu pasaulio šatspalviu kalboje, priklausant nuo tautinio rei-kinio , daikt , proces vertės, lemiančios tautai būdingos veiklos, gyvenimo būdo ir kultūros ypatybes (Maslova 2001, 66). Papaurlyt s-Klovienės nuomone, škalbos pasaulio vaizdis koreliuoja su filmo s mon je esančiu pasaulio vaizdu. Jame fiksuojami tie tikrovės bruožai, kurie kalbinės bendrijos nariams yra svarbiausi (Papaurlyt 2005, 65).

Kiekviena kalba pasaulio suvokimą nuspalvina skirtingu atspalviu, nes tauti istorija, geografinės slygos, gyvenimo būdas, kultūra, aksiologija yra skirtingos. Kalbos pasaulio vaizdą kuria visi, kalbantys ta kalba. Kartais kalbos pasaulio vaizdis dar vadinamas naiviuoju, nes jis ne tik skiriasi nuo mokslinio pasaulio vaizdo, bet ir yra savotiška pasaulio suvokimo interpretacija.

Gudavius pateikia Herderio mintį: šKiekviena tauta kalba taip, kaip msto, o msto taip, kaip kalba. Tautos ir kalbos sąsajai didžiulį dėmesį skyrė Humboltas (Humboldt), manęs, kad kalbos pasaulio forma yra vidinė kalbos forma. šKalba yra i-orinė tautos dvasios i-rai-ka; tautos kalba yra jos dvasia, o tautos dvasia yra jos kalba ó sunku sivaizduoti labiau sutampančius dalykus. Veisgerberis pripažino, kad per kalbą galima pafinti tautos dvasią , nes kalba lemia kultūrą ir visuomeninį filmo elgesį , pasaulio r . Veisgerberio nuomone, filmo s , kalbantys skirtingomis kalbomis, nevienodai pafirsta pasaulį , susikuria skirtingą pasaulio vaizdą , todėl turi nesutampančias gyvenimo normas (cit. pagal Gudavius 2007, 2046205).

Kalba sukuria tarpinį mentalinį pasaulį , egzistuojant tarp filmogaus ir tikrojo pasaulio, todėl nuo kalbos ypatybių priklauso ne tik mstymo turinys, bet ir skirtinga mstymo logika. Anot Maceinos, kalba sukuria būvį : šBūvį ne apskritai, bet būvį *kur nors*. Lietuvi kalba šiam būvimui *kur nors* yra tokia jautri, jog ji nusako jo atfvilgius net keturiais

gyvu (*in-esse* ó kur: miške, troboje, eflere...), vidaus einamuoju, kur: sodybon, sve iuosna, pavakar n...), pa-alio einamuoju, arba kur: vakarop, rudeniop, Dievop...) ir beveik jau i-nykysiu pa-alio esamuoju arba *adesyvu* (adesse- prie ko: arkliep, tavip, savip, manip...)õ (Maceina 1998, 16617). Kalbos pasaul vaizdis perimamas i-mokstant gimt j kalb .

Kiekvienai tautai b dingas savitas kalbos pasaul vaizdis. Pasak Gudavi iaus, kalbos pasaul vaizdis ó štai per -imtme ius susiklost s pasaulio supratimas ó daikt ir rei-kini klasifikacija, ry-iai tarp pasaulio element , fimogaus santykis su likysiu pasauliuõ (Gudavi ius 2000, 11).

Kalboje uffiksuoto pasaulio vaizdo tyrin jimas padeda geriau paffinti ne tik tautos dvasin gyvenim , bet ir kult ros esm . Pasaulio atspindys kalboje n ra veidrodis. Gudavi ius i-skiria dvi sudedam sias pasaulio vaizdo kalboje dalis: 1) s vok (kognityvin) sistem arba pasaul vaizd ir 2) aksiologin sistem , kuri fiksuoja pasaulio daikt ir rei-kini vertinim , arba pasaul jaut (Gudavi ius 1995, 12).

fimogaus m stymas toks sud tingas, kad sunku j i-skaidyti maflesnes dalis, nes fimon s m sto ne tik s vokomis, bet ir vaizdiniais, pasitelkdami atmint , asociacijas, lygindami, skaidydami atskiras dalis, sintetindami, vertindami, i-skirdami tai, kas svarbiausia, nuspalvindami jausmais ir emocijomis. Tyuos procesus, vykstan ius fimogaus s mon je, galima vardyti kaip **mentalinis vienetis** arba **konceptus**, kurie atspindi pasaulio daiktus, rei-kinius, klases (Gudavi ius 2007, 138).

Kiekvieno fimogaus s mon je susidar konceptai ó unikal s, ta iau vienoje kult rin je bendrijoje esan i fimoni ó pana- s, turintys grupini pofflymi , kuriuos l m bendra gyvenimi-ka patirtis.

Konceptas rei-kiasi kalboje, mene, papro iuose, tradicijose. Norint suprasti, kaip konceptas rei-kiasi kalboje, galima pasinaudoti flodffiu kaip raktu, nes m stymo procese operuojama flodffiais.

Koncepto rai-ka kalboje ó tai ta koncepto dalis, kuri gali b ti rei-kiama kalbos vienetais, o apra-oma ir ai-kinama tekstais. Ne manoma flodffiais atskleisti viso koncepto turinio, o tik i-ry-kinti tam tikr bruofl , pasinaudojant metaforiniais pasakymais, kolokacijomis, frazeologizmais ar vidine flodffio forma.

Koncept susidarymo procesas vadinamas **konceptualizacija**. Patirties d ka fimogaus individual s konceptai sudaro **kompleksus**, kurie savo ruoftu eina **konceptualiajq sistemq**. Grup s fimoni tam tikra patirties dalis yra universali, tod l tos patirties d ka susidar konceptai yra universalios prigimties.

Viena i-pasaul vaizdffio eksplikacijos sfer ó **metaforizacijos procesas**. Jo esm :

ip konkret s, i– patirties geriau pafstami. TM b d prakti–kai
nova, Uspenskij (Toleikien 2003, 34).
erdviniai konceptai dafnai naudojami kaip i–takos sritis
abstraktiems konceptas sudaryti. Neerdviniai objektai ir rei–kiniai ó emocijos, laikas, m stymas,
fmogaus dvasinio pasaulio ir socialini santyki rei–kiniai ó atsiskleidflia metaforose kaip
erdviniai dalykai.

Remiantis Leikofu (Lakoff 1987, 2676275) galima teigti, kad fmogaus kasdienin
k no patirtis yra svarbi kinestetin ms vaizdini ó schem strukt roms susidaryti, kurios tampa
pagrindu erdviniams konceptams susidaryti. Vaizdini schemos ó TALPYKLOS, KELIO,
RYTMYO, J GOS, PUSIAUSVYROS ó yra universalios ir daugelyje kalb sutampa. Universalios
prigimties yra orientacijos ir santykio, AUKTMTYN ó fiEMYN, PRIEK ó ATGAL, DALIS ó
VISUMA, CENTRAS ó PERIFERIJA, percepcija (Lakoff 1987, 267).

Analizuodamas TALPYKLOS schem Leikofas skiria tris esminius dalykus: rib ,
vid bei i–or . Visa yra arba talpyklos viduje, arba i–or je. fmogus savo k n suvokia kaip ind
ó talpykl : kvepia oro plau ius ir i–kvepia, valgo ir –alina. Talpyklos schem galima atpaffinti
abstrak i koncept strukt roje. Leikofas pateikia pavyzd apie regos lauk , suvokiam , kaip
talpykla: *things come into and go out of sight*. Tarpasmeniniai santykiai taip pat gali b ti
suvokiami kaip talpykla: *be trapped in a marriage and get out of it* (Lakoff 1987, 272). Pana–i
pavyzdflia randama ir lietuvi kalboje: *dingti iš akių, akys – gilūs šuliniai, jie septyni metai kaip
santuokoje*.

Ai–kindamas DALIES ó VISUMOS schem Leikofas pabr flia, kad fmon s kaip
gyvos b tyb s yra sudaryti i–dali , kuriomis gali manipuluoti. Geb jimas suvokti save kaip
visum , sudaryt i–dali , padeda prisitaikyti ir funkcionuoti supan iame pasaulyje. DALIES ó
VISUMOS schem sudaro –ie strukt riniai elementai: visuma, dalis ir konfiguracija. Leikofas
teigia, kad –eima, socialiniai institutai suvokiami kaip visuma, sudaryta i– dali . Tod l
sutuoktinis sutuoktin gali pavadinti antr ja puse, –eima gali skirtis, visuomen skilti (Lakoff
1987, 273).

Leikofo nuomone, RYTMYO schemos atsiradimui m s s mon je gali tur ti takos
tai, kad iki gimimo ir savaranki–ko gyvenimo esame su mama susieti virk–tele. Strukt riniai –ios
schemos elementai: esyb s (*entities*) A ir B yra susietos jas jungian iu ry–iu, kai A priklauso nuo
B arba ry–ys yra simetri–kas. Socialiniams, tarpasmeniniams santykiams apib dinti dafnai
vartojami ry–io terminai: *make connections, break social ties* (Lakoff 1987, 274), lietuvi
kalboje: *nutraukti giminės ryšius, visuomenėje užmegzti naudingus ryšius*.

Leikofas, apib dindamas CENTRO ó PERIFERIJOS schem , atkreipia d mes ,
kad fmogaus k nui b dinga centras ó galva, kr tin , liemuo, vidaus organai ir periferija ó rank

iniai CENTRO ó PERIFERIJOS schemos elementai yra esyb
t, kad periferija priklauso nuo centro, o ne atvirk-iai. Tai, kas
akoff 1987, 2746275).

Leikofo flodffiais tariant, ITAKOS ó KELIO ó TIKSLO schema taip pat paremta
k no patirtimi. Strukt riniai -ios schemos elementai yra -ie: -altinis (pradinis ta-kas), tikslas
(galutinis ta-kas), kelias (nuosekli vietos keitimo seka nuo pradinio ta-ko iki galutinio ta-ko),
kryptis (link tikslo). Judama i-pradinio ta-ko tam tikra kryptimi tikslo link (Lakoff 1987, 2746
275).

Leikofas apibendrina, kad m stymas remiasi k no patirtimi ir metaforine projekcija
nuo konkre ios srities abstrak i . Mokslininkas vaizdini schemas laiko esant
prekonceptualiomis ir teigia, kad egzistuoja vaizdini -schematiniai konceptai. Jei vyksta
metaforinis vaizdini -schem perk limas (*mapping*) abstrak ias sritis, remiamasi vaizdini ó
schem bazine logika. Metafor motyvacij lemia s mon je esan ios preconceptualios
strukt ros, si-aknijusios k no patirtyje (Lakoff 1987, 275).

Gudavi ius teigia kad, parametriniai b dvardffiai bei j vediniai yra dom s
lingvistiniu poffi riu, nes:

1. Parametro priskyrimas priklauso ne tik nuo objekto matmen , bet ir nuo jo formos,
pad ties erdv je, ffi ros ta-ko.
2. Daikt parametrai yra universalus dalykas, ta iau skirtingose kalbose kai kuri
ekvivalenti-k b dvardffi vartosena skiriasi, o tie patys objektai apib dinami skirtingais
b dvardffiais.
3. Parametriniai b dvardffiai vartojami neerdviniams poffymiams, dafniausiai ó laiko,
socialini santyki , veiklos, fimgaus dvasinio pasaulio rei-kiniams ó apib dinti (Gudavi ius
2008, 31).

EPTŲ ANALIZĖ

Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features

dfio *gilus* vartojim , GILUMO koncepto rai-k tyr Lind -
ilina, Trubas, Fogel. Lietuvi kalba publikuot darb apie
GILUMO koncepto reprezentacij lietuvi kalboje pavyko rasti vos vien (Gudavi ius 2008, 31),
tod l darbas yra aktualus ir naujas.

Fogel, tirdama parametrini b dvardfi reik-mes -ved kalboje, naudoja Leikofo ir
Dfonsono pasi lyt talpyklos schem . Ji teigia, kad GILUMO koncept galima nagrin ti kaip
ge-taltin s strukt ros konstrukt .

Fogel, remdamasi Langakeriu (Langacker), skiria 3 bazini **konceptualių esinių**
(*entities*) tipus:

1. **Minimalus konceptas** tam tikroje srityje, pvz., erdv s srityje tai b t *linija*;
2. Patirtyje si-aknij **konceptualūs archetipai**, pvz., *fizinis objektas, erdvinis objekto judėjimas, talpa ir jos turinys, visuma ir jos dalys, ko nors matymas, ko nors laikymas, socialiniai vaidmenys*.
3. **Esinys, nesusietas su kokia nors sritimi**, pvz., *tąsa, kontinuumo kitimas, kontaktas, inkliuzija, priklausymas grupei* (cit. pagal Vogel 2004, 1716172).

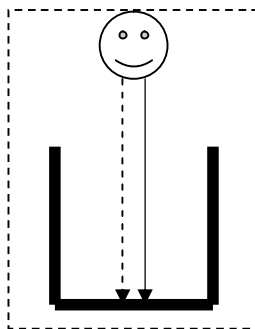
GILUMO konceptui tinka pirmojo minimalaus koncepto tipas ó vertikali a-is (*gili jūra*) ir antrojo archetipo tipas ó talpykla ir jos turinys (*gilus šulinys*), tre iasis tipas, nesusietas su kokia nors sritimi ó inkliuzas, siskverbimas (*gilios šaknys*).

Lind -Usieknievi talpykl vadina „šeiminku“ (*gili duobė, gili upė*), o objekt , kuris yra kito objekto erdv je ó š *įsibrovėliu*“ (junginiuose su daiktavardfiu, vardijan iu š-eiminink ō).

Lind -Usiekniewicz i-skiria 4 *glėboki* šgilusō reik-mes lenk kalboje :

1. Gilumo reikšmė, apibūdinanti talpyklą („šeiminką“) (fr.1 pav.).

Pavyzdfiui: *glėboka / plytka fosa* šgilus / sekclus griovysō, *glėboka / plytka dolina* „gili / negili lygumaō, *glėboka / plytka dziura* šgili / negili skyl ō, *glėboka / plytka studnia* šgilus / sekclus -ulinsō, *glėboka / plytka nisza* šgili / negili ni-aō.

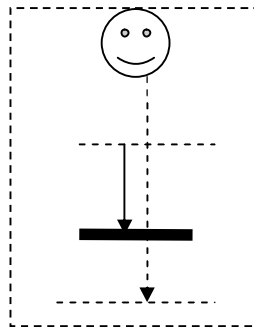
1 paveikslas

plot nuo steb tojo tokio objekto, kuris b damas tu– iaviduris
jas (Linde-Usiekiewicz 2003, 1406141). Stebimo objekto
buvimas erdv je suderintas su kit objekt buvimu toje pa ioje erdv je arba stebimas objektas yra
š–eimininko ūflimamoje erdv je.

2. Gilumo reikšmė, apibūdinanti „išibrovėlį“ (fr. 2 pav.).

Pavyzdffiu: *głęboka / płytka warstwa tynku* šgilus / negilus tinko sluoksnis ū,
głębokie / płytkie warstwy „gil s / negil s anglies klodai ū.

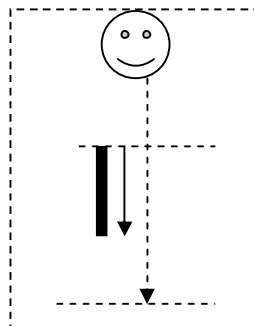
Egzistuoja tokia š–eimininko ū flimama erdv s dalis, kurioje n ra stebimo objekto,
arba erdv s dalis, apie kuri kalbama, yra artimesn steb tojui, negu stebimas objektas. Skirtumas
tarp erdv s dalies, apie kuri kalbama, ir stebimo objekto ūflimamos erdv s yra vertinamas
atsifvelgiant krypt nuo steb tojo.

2 paveikslas

3. „išibrovėlio“ parametras (kaip toli į „šeimininką“ gali išiskverbti „išibrovėlis“) (fr. 3 pav.).

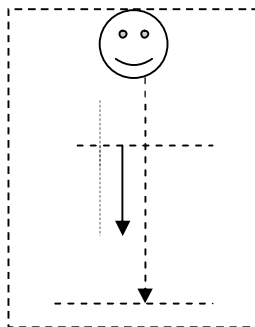
Pavyzdffiu: *głęboki / płytki system korzeniowy* šgilios / seklios –akny s ū, *głęboki /*
płytki tatuaz šgili / negili tatuiruot ū. Stebimo objekto riba artima š–eimininko ū erdv s ribai.

3 paveikslas

apibūdinanti reliatyvią „šeiminko“ talpą (fr. 4 pav.).

plytki śnieg „gilus / negilus sniegas, *głęboka / płytka woda*

4 paveikslas

Nurodoma ne šeiminko matavimai, bet galima sufinuoti, kokiu atstumu ar iki kokio atstumo yra manomas šibrov lioš pasirodymas, lyginant su „šibrov lioš dydfiu. Pavyzdffiui, *gilus sniegas* nusako, kad atstumas iki flem s, kur baigiasi sniego sluoksnis, yra didelis.

Gflegor ykova, remdamasi Lind s-Usieknievi tyrin jimais, skiria keturias lenk kalbos b dvardffio *głęboki* šgilus, reprezentuojan io konkret GILUMO koncept , vartosenos atvejus:

- 1) indo ar ertm s, kai gilumo parametru laikomas atstumas nuo indo pavir-iaus iki dugno (*gilus šulinys, gili skylė*);
- 2) sluoksnio parametras nuo pavir-iaus iki dugno (*gilus sniegas, gilus vanduo*);
- 3) objekto, siskverbisio tam tikroje medffiagoje, i-matavimai (*gilioš šaknys*);
- 4) nuotolis nuo pavir-iaus iki tam tikro sluoksnio (*gilūs anglies klodai*).

Gflegor ykova nurodo, kad lenk kalboje jausm konceptualizavimas dafniausiai susij s su indo suvokimu (*głęboka miłość* šgili meil ō, *głęboka radość* šgilus dffiaugsmas). K nas suvokiamas kaip talpykla jausmams, i-gyvenimams, esantiems viduje. Mentaliniai rei-kiniai konceptualizuojami remiantis sluoksnio vaizdfliu (*głębokie poznanie* šgilus paffinimas, *głęboki umysł* šgilus protas), o mintys ó kaip siskverbian ios, giliai siekian ios (*głęboka myśl* šgili mintis) (cit. pagal Gudavi ius 2001, 186).

Trubas, analizuodamas konkretaus GILUMO koncepto, reprezentuojamo b dvardffio *глибокий* šgilus rai-k ukrainie i kalboje, gilumo reik-mes suskirsto tris tipus:

1. Talpyklos, kurios gali b ti tu- ios ar pripildytos arbitri-kos prigimties turinio.
2. Sluoksniai.
3. Nutol objektai, esantys flem s gelm se, didffiuliu ar labai maflu atstumu nuo steb tojo (Trub 2003, 232).

ama konkretaus koncepto, reprezentuojamo b dvardfiu
oje, gilumo reik-mes suskirsto du tipus:
os (atstumas nuo vir-aus iki dugno) (*глубоко* šgilus

eflerasõ).

2. Atstumas nuo objekto, esan io dugne (*глубоко* место šgili vietaõ, *глубоко* дно šgilus dugnasõ, *глубокие* корни šgilios -aknysõ).

Rachilina b dvardflio *глубокий* šgilusõ vartojim su kai kuri medffiag , toki kaip sniegas, vanduo, purvas, sm lis, pavadinimais traktuoja kaip pirmojo tipo potip (Rachilina 2003, 2036213).

GILUMO KONCEPTAS IR JO RAIŠKA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOSE

reprezentuojamas lietuvių kalboje būdvardžiu *gilus*, anglų kalboje būdvardžiais *deep* ir *profound* bei jų vediniais, yra universalus, nes vaizdiniškas prekonceptualios struktūros žodyse kalbose sutampa.

GILUMO koncepto nagrinėjimas lietuvių kalboje atliekamas naudojantis VDU Kompiuterinės lingvistikos centro parengtu tekstynu *Donelaitis*, nes ši konteksto išraiška jauti reikšmę niekaip kitaip nepasimato, kaip tik iš didelio kiekio vartosenos pavyzdžių. Būdama kalbos vartosenos nulemta veiksmažodžio apimties leksem reikšmės dalis, ji geriausiai tiriama tekstyn lingvistikos metodu, leidžiančiu vienoje vietoje sukaupti ir kompiuteriu apdoroti didelius tekstynus ir iš jų gauti konkordansus (Marcinkevičienė 2001, 48). GILUMO konceptas lietuvių kalboje reprezentuojamas būdvardis *gilus*. Jis lyg raktas atrakina koncepto turinį. Tekstyno pavyzdžiuose analizuojama, kokia žodyne būdvardžio raiška tekste. Pasitelkiami tik tie žodžių junginiai, kuriuos eina būdvardis *gilus* ir jo vediniai: moteriškos giminės būdvardis *gili*, daiktavardis *giluma* (*gilumas*),rieveiksmis *giliai*. Nagrinėjami pavyzdžiai tiek su vienaskaitos, tiek su daugiskaitos formomis.

Anglų kalboje GILUMO koncepto raiškai tirti naudojamas *The British National Corpus*. Pasitelkiami žodžių flodžių vediniai: *deepness, deeply, profundity, profoundly*.

1. Bendras gilumo suvokimo principas

Remiantis psichologų Gibsono ir Walkas eksperimentu padaryta išvada, kad gylis suvokimas yra gimtas ir pasireiškia jau 6 mėnesių vaikams, o objekto padėties nustatymas erdvėje, viena vertus, yra gimtas, kita vertus, yra išmokstamas, gyjamas iš patirties (Fürst 1998, 63). Gimtas gilumo nustatymas fiziologiškai yra susijęs su žmogaus gebėjimu vertinti atstumą. Akis nuolat juda ir žiūris judėjimas yra būtinas. Perkeliant žvilgsnį iš tolimo objekto artimam, kampas tarp žvilgsnio linijų didėja (konvergencija) ir susitraukia krumplyno akomodacinis raumuo. Perkeliant žvilgsnį iš artimo objekto tolimam, kampas tarp žvilgsnio linijų mažėja (divergencija) ir akomodacinis raumuo atsipalaiduoja. Atstumo nustatymas vyksta fiksuojant žvilgsnį stebimam objektui (manomam) binokuliarinio (abiakio) regėjimo ir keičiantis kampui tarp žvilgsnio linijų (akies paralaksui). Jei atstumas labai didelis (didelis nei 1000 m, atstumo dydį vertiname pagal daikto dydį ir santykį su kitais daiktais). Gyvendamas žmogus išmoka nustatyti objekto dydį, taigi ir gylį, naudodamasis savo kūnu kaip masteliu, taip sumafindamas regėjimo iliuzijų tikimybę (Abraitis 1978, 162-163).

...i, kokio dydflio gilumas, kalbama apie vanden , atskaitos ta–ku
aus gis: jei eflere nesiekama kojomis dugno, sakoma *gilus*
ne j ra ar vandenynas): *Ties mokykla ežeras iškart gilus: pora*
metrų nuo kranto ir jau virš galvos. Baloje ó iki pus s blauzd : Gilu toje baloje lig pusiau
blauzdu...

Anglakalbiui *gilus* purvas ó iki kulk–nies, *gilus* sniegas ó iki keli (lyginama su
fmogaus k no dalimis): *The mud is ankle deep around Shush Square; knee deep snow meant*
poor catches in the Snape Open on the Swale at Salmon Hall Farm.

2. GILUMO prototipinė reikšmė

finias apie pasaul flogus saugo atmintyje, pasinaudodamas tam tikru
sisteminimu, suskirstydamas supan ius objektus, rei–kinius, vykius kategorijas. Kalboje
atsispindi naivusis kategorizacijos procesas. Kiekvienas konceptas yra savoti–ka s mon s juodoji
d fl , galinti bent i–dalties paai–kinti, kas vyksta s mon je.

Ilg laik moksle vyravo Aristotelio paffi ra, kad tam tikros kategorijos nariai turi
tur ti kelis esminius poffymius, b dingus tai kategorijai. Visi kategorijai priskiriami nariai buvo
suprantami kaip lygiaver iai. Taksonomijoje buvo laikomasi principo ó nuo bendriausi dalyk
prie detalesni (Kunzmann, Burkard, Wiedmann 1998, 47).

Ro– (Eleonor Rosch), remdamasi Berlino (Brent Berlin) ir K jaus (Paul Kay)
tyrimais, pasi l **prototipų teorija**. Ja remiantis pripafl stamas prototipinis, centrinis kategorijos
narys. Juos reprezentuojantys flodffiai yra pirmieji, kurie šauna galv k nors vardijant. Savo
morfologine strukt ra tie flodffiai yra papras iausi, juos vartodami kalb ti mokosi vaikai.

Kategorijos nariai, esantys ar iau prototipo, vadinami centriniais, o toliau ó periferiniais.
Impulsas prototip teorijai atsirasti buvo Vitgen–tain (Witgenstein) i–nagrin ta kategorija
žaidimas (F rst, Trinks 1995, 192).

Kognityvin je lingvistikoje prototip teorijos atsiradim paskatino **fenomenologinis**
filosofinis požiūris, kad kalbantieji tam tikra kalba savo s mon je turi pasaulio vaizd , kuriam
susiformuoti padeda flogaus patirtis j supan iame realiame pasaulyje. J lemia flogaus k no
pad tis ir informacija, ateinanti i–jutimo organ analizatori smegenyse ir kalbos.

vardijant prototip s mon je vykdoma atranka tarp daugelio pasaulio objekt , rei–kini ,
vyki .

Braun (Brown) ir K jus (Kay) (cit. pagal Ungerer ir Schmid 1996, 66669) nusako tris
s lygas, pagal kurias objektas laikomas prototipi–ku:

suvokiami akivaizdžiausi skirtumai tarp objektų (iš daugelio s).

3. Sąsaja su motoriniais judesiais.

Dafniausiai tokios kategorizacijos bazin lygmen patenka kategorijos nariai, turintys charaktering form . Gili objekt kategorijoje tai būtų objektai, giliai pagal vertikalią ašį žemyn, dafniausiai talpyklos ar tuščiaviduriai objektai.

Gudavičius b dvardžio *gilus* prototipine reikšmė laiko **talpyklą (indą), kurios įprasta padėtis – vertikaliai žemyn nuo žemės paviršiaus** (*gilus ežeras, gilus griovys*). Artimos prototipinei dvi ar trys erdvinės b dvardžio *gilus* reikšmės: **sluoksniu** (*gilus vanduo*), **nutolimo** (*gilus dugnas*), **intruzo** (*gilio šaknis*) (Gudavičius 2008, 31).

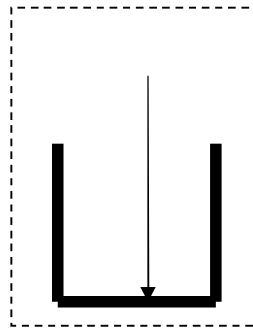
Rengiant darbą pagal tekstų pavyzdžius nustatyti būdvardžiai *gilus, deep* bei jų vedinių vartosenos atvejai. *Oxford English Dictionary (2004), Collins English Dictionary (2003)* pateikiama būdvardžio *profound* reikšmė – „šgiliausia vieta“. Tai reikšmė ypač dažnai sutinkama poezijoje. Būdvardžio *profound* junginiai su analizuojamomis gilumo konkrečiomis reikšmėmis tekstyne rasti nepavyko, todėl šiame skyriuje jis neminimas.

1) Talpykla (indas ar ertmė)

Gilus prototipinė reikšmė – toli einantis nuo paviršiaus dugnas . Gilumas suvokiamas kaip talpykla, indas, kurio prasta padėtis – vertikaliai žemyn nuo žemės paviršiaus. Tai reikšmė priskirtume natūrali vandens telkini apibūdinti: *marios, ežeras, upė, dauba*, žmogaus rank darbo talpyklas: *griovys, šachta, bunkeris*, reliatyvius talpyklas: *fotelis, sofa*.

a) Natūralios, gamtoje sutinkamos talpyklos, pagal vertikalią ašį žemyn, turinčios dugną ir vandens ar purvo sluoksnį: *gili jūra, gilus ežeras, gilus griovys, gili duobė, deep ocean, deep sea, deep lake, deep hole, deep ditch*.

Kadangi britai nuo seno gyvena salose, apsuptose vandenyno, o Didžioji Britanija buvo ir yra jūrin valstybė, turėjusi puikų laivyną, anglakalbiui vandens telkinio prototipinė reikšmė galėtų būti *deep ocean, „šgilus vandenynas“*. Lietuviškai kalbant ir 20 m eferas atrodo gilus, o būdvardžio junginiai su daiktavardžiu *vandenynas* tekstyne neaptinkama. Schematiškai tai būtų galima pavaizduoti:

5 paveikslas

Paveiksle storomis linijomis pažymėta talpyklos riba atviru (gali būti ir uždaru) viršumi, skirianti talpyklos turinį (oras, vandens, purvas) nuo išorinės aplinkos. Plona linija vaizduoja fiksavimo kryptį. Lentelėje pateikiami pavyzdžiai, iliustruojantys šią grupę:

Lietuvių kalba	Anglų kalba
<i>Gilus, gili</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Ežeras gilus (giliausia vieta – 40 m), apaugęs mišku. Maždaug per 250 – 300 metrų nuo bataliono užimtų priekinių pozicijų tyvuliavo gili, dumblėta, pelkėtais krantais Varduvos upė.</i>	<i>The swan will keep just ahead of the Gruncher all the time, driving him crazy with my smell, and in the end the swan will fly straight over the big deep lake and the Gruncher, now travelling at terrific speed, will follow right behind.</i>
<i>Giluma</i>	<i>Deep (n)</i>
<i>Traukiant tinklus apsivertė jų valtis ir abu vyrai įkrito į vandenį ties pačia ežero giluma, kuri siekia 20 metrų.</i>	<i>Monsters of the Deep. The depth, not including the lid, is 204 mm (just 8 inches).</i>
<i>Gilu</i>	<i>Deep (adv)</i>
<i>Gilu toje baloje lig pusiau blaudų</i>	<i>To dig deep Deep below the ocean's surface.</i>

Gretinamoje kalbose gilumas natūraliose talpyklose suvokiama panašiai. Kiekviškai anglų kalboje daugiau pavyzdžių su *deep sea, deep ocean*. Vandenyno sinonimas ó *The Deep*, rašomas didžiąja raide. Tokios vartosenos atitikmens lietuvių kalboje nėra.

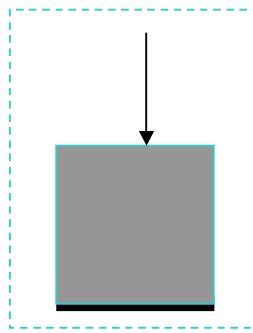
nkų darbo talpyklos, turinčios dugną, pagal vertikalią ašį
(*deep pocket, deep well*):

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Bunkerio lubas užpylė per metrą storumo žemės sluoksniu. Bunkeris buvo gana gilus, buvo galima stačiam stovėti. Bunkerio angai uždengti partizanai padarė... dėžę-dangtį, į kurią pripylė žemės.</i>	<i>The animal was so tame that it shinned up his leg and dived into a deep pocket.</i>
<i>Gilus šulinys nebuvo pilnas. Moterį vanduo apsėmė iki kaklo.</i>	<i>stable yard was supplied from a very deep well</i>

c) Nutolimas talpykloje nuo paviršiaus iki nepažeistos vietos (*gili žaizda, deep wound, gilus randas, deep scratch*):

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gili</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Rankoje Otzis, matyt, laikė peilį, be to, dešinėje rankoje matyti gili iki kaulo pjautinė žaizda.</i>	<i>Another six inch long wound on his stomach is not as deep, but the area is badly swollen and he has another inch deep wound on his front leg where the knife was stuck.</i>
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Juliaus koja neblogai sugijo, tik ant prakirstos pėdos liko gilus randas, apkepęs krauju su pūlinukais.</i>	<i>Tetanus immunity should be checked for anyone with a cut or deep scratch.</i>

2) sluoksnio, kai gilumo parametru laikomas atstumas nuo paviršiaus iki dugno. Sluoksnis suvokiamas kaip esantis talpykloje ar sluoksnis nuo paviršiaus iki kieto pagrindo. Paveiksle (fr. 6 pav.) pilka spalva pažymtas sluoksnis, storesne linija 6 pagrindas (flem), rodykle 6 fli r jimo kryptis);

6 paveikslas

a) sluoksnis talpykloje (gilus vanduo, deep water):

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Vanduo labai gilus ir tamsus.</i>	<i>the water is deep and mysterious looking In Nepal, dolphin habitat has traditionally been in deep clear water with swift currents.</i>
<i>Giluma</i>	<i>Depth (n)</i>
<i>Jeigu putos susiglaudžia greitai ir ne tik iš šonu, bet ir kildamos iš alaus gilumos – košti dar anksti. Šaltinis verda, jį žmonės vadina urduliu. Iš gilumos smarkiai teka vanduo, kunkuliuoja.</i>	<i>Ophiomedeia duplicata has been rarely encountered, recorded only from the type locality off the Canary Islands at a depth of 2075 m.</i>

b) sluoksnis nuo paviršiaus iki kieto pagrindo:

Sniegas, dengiantis pavirši, tiek lietuvi, tiek angl kalbose suprantami kaip sluoksnis. Jei jis didelis, vadinamas giliu: *gilus sniegas, deep snow*. snieg galima nugrimzti, panirti.

Lietuvi kalbos pavyzdžiuose gilus sniegas yra lakus: *Sniegas aplink – gilus, sausas, lakus...* Pavasar jis pasidengia pluta: *<...> kai gilus sniegas nuo atlydžių pasidengs stora ledo pluta, trukdančia kanopiniamas greitai bėgioti<...>*.

Angl kalboje *deep snow* suvokiamas kaip sluoksnis, galintis užpildyti talpykl (pavyzdyje ó tarpekl): *When frozen, some of these waterfalls can offer ice-climbing practice, but in a hard winter the cloughs often fill with **deep** snow and their ascents can vary in difficulty from Grade I to impossible.* Anglakalbiui nuotiekimas sniego paviršiumi primena plaukim vandens transporto priemone: *A ski cruises through **deep** snow best when the tip floats and the tail sinks.*

kad gali pasl pti, ufdengti tai, kas yra ant pavir-iaus. Tai kalboje:

lar dengė **gilus** sniegas. Next morning the spring flowers were all hidden under **deep** snow.

Gilus sniegas lyginamose kalbose suvokiamas kaip kli tis jud jimui: *Ypač varginantys žygiai būna žiemą ar ankstyvą pavasarį, kai drėgna arba **gilus** sniegas. Soon the going became very rough, with **deep** snow that constantly stopped Odd-Knut's dogs.*

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Skuba klupdamas. Lėtai juda į priekį. Klimpsta. Sniegas gilus. Klampus.</i>	<i>We follow the river, very easy going, and then leave it to go uphill through very deep snow that means we have to push the sledges rather than ride them.</i>
	<i>Though an experienced skier, Pat and her friends had got caught in a blizzard and were making their way to shelter when Pat's skis plunged into deep snow.</i>
<i>Gilu</i>	
<i>Kad jos čia užbuksavo, - savai me suprantama: sniego gilu, ir žemė po sniegu beveik neįšalusi.</i>	

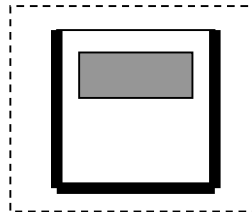
Pana-iai kaip sniegas konceptualizuojamas purvas. Lietuvi kalbos tekстыne yra vos vienas pavyzdys su fiodfli junginiu *gilus purvas*, angl kalbos tekстыne ó septyni. Purvas gali b ti suvokiamas kaip sluoksnis talpykloje (vandens telkinyje) ar kaip sluoksnis ant kieto flem s pavir-iaus.

Lietuvi kalboje	Angl kalboje
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adv)</i>
<i>Buvo palyta, keliuose gilus purvas.</i>	<i>The mud is ankle deep around Shush Square</i>

Gilus purvas gali siekti kulk-nis ir apsunkinti judėjim . Toks purvas paprastai būna keliuose ar laikinose stoginėse, kur laikomi gyvuliai: *The RSPCA had come to the farm to see if Mr Perry needed any help, but they became worried about the condition of some of the livestock, these cows for instance, kept in a shed with just **deep** mud for a floor.*

šios tekstyno pavyzdžiais, galime teigti, kad *gilus purvas* gali priemon ms: *At one point they met up with a lorry laden with or over three weeks in knee **deep** mud.* Angl kalbos pasaul vaizdyje *deep dirt* (šgilus purvaso) gali b ti giliai sig r s od (fmogaus ar gyv no) ir suvokiamas pana-iai kaip sniegas ant flem s pavir-iaus: *It removes **deeply** embedded dirt and grease so allowing your horse's skin to breathe more easily.*

3) Objekto, įsiskverbisio tam tikroje medžiagoje, matmenys (*deep roots, gilios šaknys, deep grave, gilus kapas*) (flr. 7 pav.). Paveiksle inkliuzas, pavaizduotas pilka spalva, yra sluoksnyje:

7 paveikslas

Šaknys, kurios skverbiasi gilyn nuo flem s pavir-iaus, yra tame pat plote kaip objektas, suvokiamos kaip įsiskverbimas kitokios prigimties medžiag :

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilios</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Jie mano, kad prieš 382 mln. metų šalia vandens augę dideli medžiai labai suskaldė žemės paviršiu, o gilios ir plačios jų šaknys pagreitino dirvožemio dalelių ir maisto medžiagų išplovimą į upes ir jūrą.</i>	<i>He added chicory and other herbs to his seed mixtures, which, through their deep roots, provided communication for water, air, plant root growth, minerals, and nutrients between the living topsoil and the lower strata.</i>

Angl kalboje, skirtingai nei lietuvi , gausu termin , susijusi su kalnakasybos, anglies gavybos pramone, kuri sud tyje yra b dvardis *deep: Deep level, deep coal mine.*

*By 1845 Thomas was clearly more versatile, putting far more time in at the mine, performing better paid tasks such as kibble filling, and waggoning from the **Deep** Level to the dressing floors.*

*They prefer to bring coal to Scunthorpe by rail from the new **deep** coal mines.*

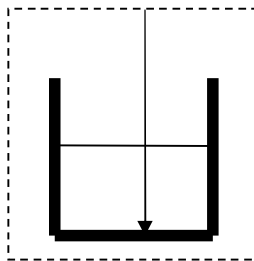
*the demise of **deep** coal mining*

giliai duob (neufkastas), talpykla ar inkliuzas:

	Angl kalboje
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Saliomija vėl įbėda kastuvą į pradėtą kasimą, išmeta žemę į šalį, stabteli: - Bet kapas gilus...</i>	<i>Days later, an elderly widow watched while a man she identified as 25-year-old Benjamin Laing, on trial for the double killing, dug a deep grave in pouring rain for the remains of Mr Manwaring, 62, and 24-year-old Alison.</i>
<i>Giluma</i>	
<i>Ji ateina prie kapo ir pradeda verkti. Iš gilumos pasigirsta balsas: „Neverk!“</i>	
<i>Gilu</i>	
<i><...>gilina kapo duobę. Pameta viršun žemes, vienas kitam padavę rankas, iššoka ant krašto, pasižiūri, vėl du - vidun, vėl žeria smėlį, kas kad jau gilu, kad jau beveik virš galvos.</i>	

4) nuotolis nuo paviršiaus iki tam tikro sluoksnio (*deep floor*) (fr. 8 pav.)

Paveiksle rodykle pavaizduota fli r jimo kryptis, siekianti dugn :

8 paveikslas

Tiek angl , tiek lietuvi kalbose, kai parametras nuo paviršiaus iki tam tikro sluoksnio yra didelis, vadinamas *giliu*.

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Ramaus vandens dugnas gilus.</i>	<i>James A. Lake, writing in Nature, says that similar bacteria survive in hot volcanic springs or around vents or fissures in the deep ocean floor.</i>

vyzdffius nustatyta, kad konkretus erdvinis gilumas lietuvi , tiek angl kalbose. Hipoteti-kai galima teigti, kad -is logaus patirties, orientuojantis erdv je.

3. GILUMO prototipinės reikšmės išplėtimas

fiodffio leksin reik-m kalboje kinta kartu su besikei ian iu gyvenimu, kur atspindi kalba. Kisdama leksin fiodffio reik-m gali i-sipl sti ar susiaur ti. Vykstant reik-m s i-pl timui d l asociacij pagal tam tikro poflymio, veikimo b do, formos pana-um vienos klas s daikt ar rei-kini pavadinimu pavadinama kita denotat klas . Berezinas () ir Golovinas () teigia, kad šrapl sta naujoji reik-m pavadina tok daikt , rei-kin , kurio tik dal , por – atspind jo senoji reik-m ō. Jie pateikia pavyzd : namai št vyn ō ir namai špastatai, kuriuose gyvenamaō(, 1979, 56).

Kruzas (Alan Cruse) nagrin ja tris daiktavardffio *position* atvejus, kai:

1) tuo fiodffiu nurodoma vieta institucin je hierarchijoje:

Mary has been offered an excellent position with a firm of solicitors.

2) vyksta reik-m s i-pl timas mentalin erdv :

What is your position on the single currency?

3) nurodoma vieta fizin je erdv je:

This is an excellent position from which to watch the parade.

Reik-m s platumas susij s su tam tikru fiodffiu pavadinam daikt ar rei-kini klas s rib i-pl timu. Ekvivalenti-k semem reik-m s skirtingose kalbose savo apimtimi gali ir nesutapti, nes vienoje kalboje kategorizuojant daiktus ir rei-kinius vienu fiodffiu pavadinama didesn j klas , o kitoje ó maflesn . Platesn s reik-m s fiodffiai arba hiperonimai dafniausiai yra abstraktesni lyginant su siauresn s reik-m s fiodffiais (hiponimais). Hipero-hiponiminiai santykiai viariose kalbose skiriasi d l pasaulio kategorizacijos skirtum , i-skiriant ir pavadinant tai, kas konkre iai tautai yra svarbiausia.

Ibarrexe-Antu ano (Ibarrexe-Antu ano 1997, 33-34) teigia, kad kartais semantin s reik-m s i-pl timas n ra abstraktus, bet lieka fizinis, konkretus ir negali b ti priskiriamas metaforoms.

Analizuojant tekstyn pavyzdffius, padaryta i-vada, kad *gilumo* prototipin s reik-m s i-pl timu reik t laikyti pavyzdffius: 1) **nutolimas pagal vertikalią ašį aukštyn ar į vidų** (*gilus dangus, deep sky*); 2) **nutolimas pagal horizontalią ašį iš periferijos link centro** (*gilus miškas, deep stadium*); 3) **nutolimas pagal horizontalią ašį iš priekinės dalies atgal**; 4) **reliatyvios talpyklos** (*gilus fotelis, deep chair*).

vertikaliaj ašį aukštyn (*gilus dangus, deep sky*).

Gretinam kalb pasaul vaizdyje gilus dangus yra smarkiai nutol s nuo steb tojo:

*Dangus toks aukštas ir **gilus**.*

*She saw the gleaming white tower of a mosque against the **deep** sky and the far-off mountains.*

Deep space angl kalbos pasaul vaizdyje suvokiama kaip sritys, esan ios už saul s sistemos ar flem s atmosferos rib , labai nutolusios nuo steb tojo (lietuvi kalbos tekstyne toki pavyzdffi n ra):

*If it were travelling at any other velocity, it would either move out into **deep** space, or crash into the Sun, or move into another orbit.*

***Deep** space, however, is saturated with cosmic rays.*

2) Nutolimas pagal horizontaliaj ašį iš periferijos link centro (*gilus miškas, deep stadium*).

Angl ir lietuvi kalbose mi-ko gilumas suvokiamas ne vertikalia, o horizontalia kryptimi i-ilgai steb tojo regos linijos (i-or). Eidamas mi-k flogus juda link mi-ko centro. Jis veikia tam tikr atstum nuo pami-k s link mi-ko tankm s. Atstumas mi-ko centr sutampa su atstumu i-mi-ko taip, kaip giliame inde atstumas link dugno sutampa su atstumu nuo dugno iki indo vir-aus. fiodffi junginio *gilus miškas* erdvin reik-m yra i-pl sta ir gijusi nauj poflymi . Gilus mi-kas be erdvinio nutolimo dar suvokiamas kaip tankus, tamsus, atokus, didelis, nes prie-inga reik-m fiodffi junginiui *gilus miškas* yra ne *seklus*, o *retas, atviras, nedidelis*.

Pavyzdffi , kai *profound* vartojamas junginiuose su daiktavardffiais *wood, forest*, tekstyne nerasta.

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Mes su Albertu žiūrim į abi juodas plento puses – visur tamsus, gilus, nepereinamas miškas.</i>	<i>Feeling rather uncomfortably damp and dirty, she set off again, turning off presently into a deep wood, through which a footpath led to the deer-park and then on to Granny Fordham's cottage.</i>
<i>Giluma</i>	<i>Deep (adv)</i>
<i>Iš eglyno tamsios gilumos išslinko juodas automobilis.</i>	<i>Picking up his bag the giant strode off deep into the forest.</i>

filmoru, pabr flia, kad flodffi junginys *gilus miškas* leidflia u, uflima didel teritorij (Vogel, 2004, 285). Tai iliustruoja *was surrounded by deep forest for hundreds of miles in all directions.*

Angl kalboje pabr flia, kad gilaus mi-ko gelm je negyvena flmon s: *<...>one finally withdraws into the deep forest away from all human habitation, and hangs oneself from a tree.*

Lietuvi kalboje sakydami *gilus kaimas*, pabr flia, kad jis sunkiai pasiekiamas, atokus, nutol s, kad jame maffiau kaitos, galimybi nei kaime, kuris yra ar iau miesto: *Ten toks gilus kaimas. Pas tą Kazę penkios karvės, kiaulių krūva, šunys, katės.* Angl kalbai toks pasakymas neb dingas.

Tiek lietuvi , tiek angl kalboje sporto aik-t , scena suvokiama kaip ufdara talpykla pagal horizontali a-: Iš *gilumos* po tikslaus perdavimo vienas į baudos aikštelę *įsiveržia I. Stumbrys.* Angl kalboje, kalbant apie sport (futbol , tenis) a *deep shot* vartojama tada, kai flaid jas pasiun ia kamuol (kamuoliuk) aik-t s gal (a *deep volley*). Futbolo žaidime atstumas nuo vienos i- komand priekinės linijos, flaidfliant kriket ó atstumas nuo mu-ėjo (batsman), vadinamas *deep*: *The first goal originated from a free-kick deep inside Everton's half.* Lietuvi kalboje taip sakoma apie krep-in : *ar vidurio linijos žaidėjai iš gilumos sugebės juos paremti.* Tiek angl kalboje, tiek lietuvi kiemo, sodo, -alies, pastato giluma konceptualizuojama pana-iai kaip talpykla pagal horizontali a-:

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adv)</i>
<i>Lietuviai suiminėjami, brutaliai kankinami, žudomi ir tremiami į Sibirą, o iš Rusijos gilumos atkeliami kolonistai ir apgyvendinami ištremtųjų namuose ir sodybose.</i> <i>Prie manęs artėjo žingsniai. Iš gatvės gilumos , iš už medžių.</i> <i>Nespėjo dar Saulius prie budėtojo langelio išstarti žodžio, kai iš gilumos atskriejo moteriškės balsas:</i> <i>Iš gilumos atskriejusį kamuolį netoli už vidurio linijos puolė vytis R.Žvingilas ir du „Žalgirio“ gynėjai.</i> <i>Juk taip neseniai tas drovus provincialas su apytrumpėmis kelnėmis iš Žemaitijos gilumos atvyko į Vakarų Europą</i> <i>Iš buto gilumos pasirodęs Marijus pakėlė vaiką ant rankų ir pasakė:</i>	<i>deep inside the country</i>

omas plok-tumoje d l –viesos ir –e– li i–gaunamo efekto ar
akių vyzdžių, stiklo), taip pat suvokiamas kaip parametras i–

Taigi paveiksle išskirta madonos figūra, ji išryškinta, nes yra svarbiausia. Stebėtojo žvilgsnis kreipiamas iš viršaus į apačią, iš **gilumos** į priekį.

Vaclovo akys suspindi skaisčia šviesa – ji veržiasi iš pačių vyzdžių **gilumos**, kaip kad veržiasi saulė pro debesį.

3) Nutolimas pagal horizontalią ašį iš priekinės dalies atgal (*gilus stalčius, deep wardrobe*).

fimogaus rank darbo talpyklos laikomos giliomis, jei atstumas nuo priekinės dalies, atgr fijos steb toj , iki galinės sienos yra didelis:

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Buvo toksai gilus stalčius mano darbo stale.</i>	<i>The wardrobe was very deep.</i>
<i>Giluma</i>	
<i>Ir štai pagaliau iš stalčiaus gilumos ji ištraukia Kultūros mokyklos baigimo diplomą.</i>	

4) Reliatyvi talpykla (*gilus fotelis, deep sofa*).

Kai kurie baldai, drabužių dalys (*gili kišenė*) konceptualizuojamos kaip reliatyvios talpyklos, kai gilumo parametras matuojamas pagal nutolim žemyn, atgal ar vid (*gilus fotelis, deep sofa, deep chair*):

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus, gili</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Odinis fotelis buvo gilus, Havanos cigaras – stiprus, o konjakas maloniai šildė.</i>	<i>I sat down in a very deep sofa. Deep chair enfolds close around me. Mrs Watts sat in a deep chair in a dark corner of the room</i>

Angl kalbos ypatyb atskleidžia, jei fimon s sal je s di eil mis: tuomet galima pasakyti juos esant *two, three or four deep*, turint galvoje, kad j yra dvi, trys, keturios eil s:

sed by the images on these monitors (adv).

t the side of the road to watch the procession.

ar stelaflai gali b ti suvokiami kaip sluoksniai reliatyvioje
talpykloje: *The rest of the space was taken up by carboard boxes piled right to the ceiling, ten
deep.*

Reik-mi i-pl timo atvejai gretinamose kalbose skiriasi flymiai daugiau nei
konkre i reik-mi . Angl kalboje kiekybi-kai daugiau pavyzdffi , kuriuose baldams
priskiriamas *deep* šgilumoöpoflymis. D l menkai i-vystytos kosmoso tyrim srities lietuvi
kalboje n ra termin , kurie vartojami angl kalboje (*Deep space*).

KONCEPTUALIŲJŲ METAFORŲ IŠTAKOS SFERA

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

applitusi kalbos kitimo b d yra metaforinis perk limas, kai kalboje flodffiu. D l tokio perk limo senasis flodis gyja nauj reik-mi . fiodynuose paprastai nurodoma tiesiogin ir perkeltin flodffio reik-m . TMikevi ius (2005, 143) teigia, kad b dvardffio *глубокий* šgilusō tiesiogin reik-m : šturintis didel parametr i-vir-aus flemyn, esantis toli nuo pavir-iausō. TMo flodffio perkeltin s reik-m s: rimtas, reik-mingas pagal turin (*глубокая мысль, книга*), labai stiprus, pilnas, pasiek s ribin laipsn (*глубокая печаль, уважение, молчание, ночь, осень*). Kintant kalbai perkeltin reik-m gali tapti tiesiogine, o tiesiogin ó perkeltine. Kruzas (Cruse) tai iliustruoja pavyzdffiu su angl kalbos veiksmflodffiu *die*. Angli-kai apie vairavimo teises, kuri galiojimas baig si, gali b ti vartojamas flodis *die* šmirtiō. Dokumentas n ra flmogus, bet apib dinamas veiksmflodffiu, kuris paprastai vartojamas kalbant apie flmog . fiodffio reik-m s i-pl timas gali kisti diachroni-kai ir sinchroni-kai. Min tas *die*, apib dinantis negaliojan ius dokumentus, -iuo metu vis dafniau pakei iamas veiksmflodffiu *expire* (Cruse 2004, 196). Metaforizacijos procesas svarbus ne tik kalbos raidai, bet ir yra viena i-pasaul vaizdffio eksplikacijos sfer .

Ilg laik metaforai buvo priskiriama kalbos puo-ybos funkcija, pabr fliant metaforos individualum , netik tum . Metafora ufl m išskirtin viet poezijoje, retorikoje ir stilistikoje. Tradici-kai buvo manoma, kad metaforos taigumas paremtas pana-umo principu. Buvo galvojama, kad metaforos i- pradffi funkcionuoja kaip autoriaus k rybin s rai-kos priemon , v liau jos tampa kalb toj leksikos dalimi, o j reik-m tampa pastovi.

Nepaisant individualumo metaforos turi tai, kas suvokiama visiems flmon ms ir yra universalu. Jos turi konvencional pob d .

Ungerer (Ungerer) ir TMmitas (Schmid) pateikia pavyzd i- TMekspyro sonet , kai akies pana-umas yra saulei apib dinti:

Sometimes too hot the eye of heaven shines,

And often is his gold complexion dimmed.

Ir akis, ir saul matomos kaip apval s objektai. Akis flmogaus veide pana-i saul šdangaus veideō. Kaip akis miegant uflsimerkia, o dien atsimerkia, taip saul nakt slepiasi, o dien pasirodo. Aki spindesys gali b ti lyginamas su saul s spinduliais, ne-an iais tam, kuris j ffi ri, -ilum . A-aros, byran ios i-aki , primena liet , kai dangaus veidas apniuk s, o saul slepiasi.

Tradici-kai buvo laikoma, kad metaforos esm gl di nominacijoje. Kognityvin je lingvistikoje pabr fliama metaforos predikacijos funkcija s veikaujant metaforiniam pasakymui ir kontekstui. Apra-ytame pavyzdyje kategorija *akis* dangaus kontekste leidffia manyti, kad dangaus akis yra saul (Ungerer, Schmid 1996, 1156116).

ka metafor suprantą ne tik kaip kalbos elementą, palyginimą, b d . Tikr persversm tradici-kai suprantant metafor suk l etaphors We Live By. Santyk tarp tradicin s metaforos sampratos ir kognityvin je lingvistikoje susiformavusios sampratos Gudavi ius vardijo kaip *predikacija versus nominacija, mąstymo strategija versus palyginimas, konvencionalumas versus individualumas* (Gudavi ius 2004, 199).

1. Konceptualiosios metaforos

Konceptualiosios metaforos yra vienas iš konceptualizacijos b d . fimogus m sto apie abstrak ius dalykus, pasinaudodamas konkre iais, gerai išpatirties paflstamais dalykais. Tam tikri bazini kategorij atributai tampa sudingtesni kategorij ar vyki kategorij formavimosi pagrindu. Tada ištakos sferos detal s tampa abstrak ios kategorijos strukt ros dalimi. Bendros daikt ir gyv b tybi klas s tampa modeliu suprasti abstrak ias kategorijas. Bendros erdv s suvokimo sferos yra naudojamos abstrak ioms kategorijoms konceptualizuoti.

Daugelis s vok , kuriomis operuojama, nusakant ar apra-ant savo patirt , yra abstrak ios. Jausmams, laikui, m stymui, id joms suvokti pasinaudojama erdv s, daikt ar rei-kini s vokomis. D l tokio m stymo susiformuoja individuali s vok sistema, kuri yra metaforinio pob dffio. Leikofas teigia, kad ne tik konceptualioji sistema, bet ir tai, kaip mes m stome ir veikiame, savo esme yra metafori-ka (Lakoff 1980, 3).

Metaforos fenomenas remiasi dviej sfer sugretinimu. Vieno daikto ar rei-kinio pavadinimas perkeliamas kitam daiktui ar rei-kiniui pavadinti. Perk limo pagrindu gali tapti lyginam objekt pana-umas, bendras poflymis, pana-i funkcija, forma. Abstraktus dalykas suvokiamas kaip konkretus. Toks perk limas remiasi Leikofopasi lyta **kūniškumo idėja** (angl. *embodiment*). Vilkinsonas (Wilkinson) (cit. pagal Ungerer, Schmid 1996, 117) pateik s ra-fiodffii , flymin i fimogaus k no dalis. Angl kalbos metaforiniai pasakymai *mouth of the a hole, mouth of a tunnel, mouth of a cave, mouth of a river* rodo, kad tai n ra tik kalbos puo-ybos elementas. fimogus m sto apie tuos dalykus kaip apie fimogaus k no dalis, pasinaudodamas analogija su fimogaus burna. Min tuose pasakymuose pavartoti daiktavardffiai daflnai tiek lietuvi , tiek angl kalbose derinami su b dvardffiu *gilus*.

Konceptualiosios metaforos veikimo mechanizm galima apibr fti kaip santyk tarp *ištakos srities (source domain)* ir *tikslo srities* (angl. *target domain*). Skirtingose kalbose ištakos sferos gali skirtis d l skirtingos sociokult rin s patirties. Dafniausiai tikslo srit charakterizuoja ne viena, o kelios ištakos sferos (K vecses 2003, 79). Kuo konceptas abstraktesnis, tuo daugiau j reprezentuojan i ištakos sfer . Strukt ros atflvilgiu labiau strukt ruoti yra baziniai konceptai,

konkre ius objektus. Tai ypa gerai atspindi konceptai, s protas, aukšta moralė). B dvardffiai pabr flia prototipi-kai 300) ir nusako santyk ó tai ne visada atspindi daiktavardffio vidin forma.

Leikofas ir Dfonsonas (Lakoff, Johnson) analizuoja pavyzd TIME IS MONEY. TIME jie vardija kaip i-takos sfer (source domain), MONEY ó tikslo sfer (target domain) (Lakoff, Johnson, 1980: 7):

You're wasting my time.

Can you give me a few minutes.

How do you spend your time?

We are running out of time.

Is it worth your while.

Tiek angl , tiek lietuvi kalboje laikas suvokiamas kaip vertyb . Lietuvi kalboje sakoma: LAIKAS ó PINIGAI. Laikas gali b gti, j galima švaistyti, barstyti, taupyti.

Konceptualioji metafora TIME IS MONEY perteikia tik dal prasm s, reprezentuojamos flodffiu *pinigai*. Pinigus galima ne tik imti, skolintis, bet ir gr flinti, o laiko gr flinti ne manoma.

Leikofas (Lakoff 1993, 212) teigia, kad laikas angl kalboje yra konceptualizuojamas erdv s terminais. Dabarties laikas suvokiamas kaip esantis toje pa ioje vietoje kaip ir steb tojas.

Metafor projekcijos (*mappings*) pagal Leikof :

LAIKAS YRA DAIKTAI.

LAIKAS JUDA.

ATEITIES LAIKAS YRA STEB TOJO PRIEKYJE; PRAEITIES LAIKAS YRA Ufi STEB TOJO.

VIENAS DAIKTAS JUDA, KITAS LIEKA NEJUDRUS.

Leikofas teigia, kad jei jud jimas yra t stinis ir viendimensinis, tai ir laiko jimas yra t stinis ir viendimensinis. Galimi keli variantai:

- 1) kai steb tojas yra fiksuotas, o laikas juda steb tojo atffvilgiu. Laikas, einantis pro steb toj , yra dabarties laikas (*the come of Christmas*);
- 2) laikas yra fiksuotas vietoje, o steb tojas juda laiko atffvilgiu (*We're coming up on Christmas*).

Laikas turi dyd ir gali b ti matuojamas (Lakoff 1993, 212ó213).

Pana-iai laikas konceptualizuojamas ir lietuvi kalboje:

Atėjo laikas palikti gimtus namus.

Atvažiuosime prieš Kalėdas.

Metaforos yra skirstomos : struktūrinės (structural) (konceptualizuojama perkeliant kitos srities struktūrą); ontologines (ontological), kai abstraktai kategorizuojami apibrėžiant jų ribas erdvėje; kanalo-informacijos perdavimo (conduit), kai kalbiniai reiškiniai suvokiami kaip esantys talpykloje ir komunikacijos proceso metu yra perduodami kalbančiojo klausančiajam; erdvines (oriental), susijusias su orientacija erdvėje, struktūruojamas keli sričiai; talpykla (container); konstruktyvus (blockbuilding metaphor), kai stambesni kalbos dariniai yra konstruojami smulkesni dariniai pagrindu (Kubriakova, 1997).

Gilumas dažniausiai tampa erdvini ir talpyklos konceptuali metafor pagrindu. Erdvinis metaforos susidaro konceptas, susijusi vienas su kitu sistemos pagrindu. Daugelis –i konceptai yra sudaryti iš erdvinių prekonceptuali struktūrų (vaizdinių schemų), atsiradusių iš filmogaus fizinis ir kultūrinis patirties: AUKIMTYNÓFIEMYN, ÓIMPRIEKYJEÓUFIPAKALYJE, GILUSÓSEKLUS, CENTRINISÓPERIFERINIS. Erdvinis konceptualiosios metaforos suteikia erdvės-kūno konceptui.

Leikofas (Lakoff 1980, 15) pateikia erdvinių metafor pavyzdžius:

Get up. He sank into coma.

Lazarus rose from the dead.

His health is declining.

Galima rasti panašius pavyzdžius ir lietuvi kalboje:

Jis nugrimzdo į gilų miegą.

Kilti karjeros laiptais.

Kadangi būdvardis gilus dažnai reprezentuoja konkrečius talpyklos modelius, tikslinga apžvelgti chrestomatinius Leikofa pavyzdžius, iliustruojančius TALPYKLOS modelį:

Your argument doesn't have much content.

That argument has holes in it.

Your argument is vacuous.

I'm tired of your empty arguments.

Your argument won't hold water.

His argument was watertight.

Kartais nėra lengva vardyti abstrakti kategorijai-takos sferą, nes ji gali būti kelios. Leikofas pateikia abstraktinį o modelį, pagal kurį ginčams monijei reprezentuoja keturi konkretūs modeliai:

GIN AS YRA PASTATAS.

Šis pavyzdys patvirtina prielaid , kad metaforos randasi i– flogaus patirties. Konceptualioji metafora GILIOS ID JOS gali b ti sivaizduojama kaip daiktas, kur gali rasti, pasi lyti (angl kalboje *getting ideas, giving, adopting ideas*).

Leikofas (Lakoff) cituoja Redfio (Michael Reddy) pavyzd :

ID JOS YRA OBJEKTAI (nepriklauso nuo flmoni ir konteksto) (Lakoff, Johnson1980, 106 11),

KALBOS PRANETIMAI YRA TALPYKLOS.

BENDRAVIMAS YRA SIUNTIMAS.

I's hard to get that idea across to him.

I gave you that idea.

Your reasons came through to us.

It's difficult to put my ideas into words.

His words carry little meaning.

K nas, jo dalys gali b ti suvokiami kaip talpyklos. Galva yra lyg talpykla protui, –irdis ó talpykla jausmams. Priklausomai nuo to, kokius poflymius yra atkreipiamas d mesys konceptualizuojant, talpykla suprantama kaip indas tam, kas yra viduje, ar sluoksnis didesn je talpykloje.

Nemeier (Susanne Niemeier) pateikia pavyzd , kai talpykla gali b ti suvokiama kaip óTMSituacija, kai galima patekti vidun ar i–eiti i–jos :

A heart overflowing (with gratitude)

This filled my heart (with joy).

Ne visada viena i–takos sritis atitinka vien tikslo sfer . Dafniausiai tikslo srit atitinka kelios i–takos sritys, ypa susijusios su erdvine orientacija: vir– / flemyn, / –, priekyje / ufl nugaros, ant / i–, gilū / seklu, centrinis / periferinis (Lakoff 1980, 14). Jos yra ne tiek sutartin s, bet paremtos fizine ir kult rine patirtimi. Laim s b sena susijusi su KRYPTIMI AUKTYN, li desys ó su KRYPTIMI fiEMYN. Tai susij su pasteb jimu, kad nuli d s ar depresijos apimtas flogus pasiflymi charakteringa poza: jo galva ir pe iai nuleisti. Tuo tarpu linksmas ir laimingas flogus visada pakelta galva:

My spirits rose.

I fell into depression,

My spirit sank.

Leikofo fiodffiais tariant, b ti s moningu, b ti sveiku, kitiems vadovauti, valdyti daugiau yra siejama su kryptimi auk-tyn, o b ti nes moningu, miegoti, sirgti, b ti vadovaujamam – su kryptimi flemyn. Pabudimas primena pakilim , miegas, koma ó tai, k galima nugrimzti. I–ligos patalo pakylama, o liga spaudffia prie flem s. Karjeros laiptais kylama, o degraduojant kaip smunka flemyn.

TŲe pavyzdffiai rodo, kad daugelis fundamentali koncept yra s lygoti erdvini metafor .

Gudavi ius teigia, kad ųparametrini b dvardffi vartojimas emocij , m stymo ar veiklos apib dinimui gerai iliustruoja kognityvin metaforos samprat : apie vienus dalykus mes m stome kaip apie kitus, bet tam neb tinas –i dalyk pana–umas. Abstrak i rei–kini sferoje akivaizdffaiausios kalbos pasaul vaizdffio ypatyb s, sudaiktinta pasaulio samprata.õ (Gudavi ius 2008, 31).

Trubas, analizuodamas b dvardffio *глибокий* „gilus“ rai–k ukrainie i kalboje, metaforas suskirsto keturis tipus:

- 1) indai, pripildyti skys io;
- 2) gilus siskverbimas arbitri–kos prigimties objekt ;
- 3) siskverbimas substancij , kuri tampa kaip emocija, ufpildanti sielos ų ind õ;
- 4) paties subjekto nugrimzdimas substancijos sluoksn , kuris tampa subjekto b sena (Trub, 2003).

Rachilina, nagrin dama b dvardffio *глубокий* „gilusõ perkeltines reik–mes, i–skiria keturis metafor tipus:

1) talpyklos (indo turinio) metafora

Kai b dvardis *gilus* vartojamas su daiktavardffiais, turiniais turinio savybes (*суждение, проблема, вопрос, интерес*). Turinio metaforoms Rachilina priskiria junginius: *глубокая натура* „gili prigimtis“, *глубокий человек* „gilus ųmogus“. *Глубокое исследование вопроса, глубокий анализ ситуации, глубокое знание предмета* (*gilus klausimo nagrinėjimas, gili situacijos analizė, gilus dalyko pažinimas*) tur t b ti suvokiama kaip ųpasin rimas ind õ.

2) kli ties metafora

Rachilina b dvardffio *gilus* junginius su abstrakiais daiktavardffiais *расхождение, противоречие, непонимание, недоверие* ai–kina pasinaudodama ųribosõ modeliui. Paprastai

ralus ar dirbtinis flem s pavir-iaus pagil jimas. Pavyzdffiuose „*gilus nesupratimas*“ ir *губокое непонимание* „*gilus nesupratimas*“ albinus erdv s vaizdinius. *Gilus supratimas* interpretuojamas kaip sigilinimas dalyko esm , panirimas gelm n, esm s i-s mimas, o *gilus nesupratimas* ó ne veikiama kli tis norint k nors suprasti.

3) atstumo lokalizavimo metafora

Rachilinos nuomone, b dvardfflio *gilus* junginiai su daiktavardffiais, rei-kianiais emocijas, i-gyvenimus, jausmus, sudaro ypating metafor tip .

Naiviajame kalbos pasaul vaizdyje jausmai yra flogaus viduje, o siela suvokiama kaip giliausias flogaus jausm indas. Slap iausi, giliausi jausmai bei emocijos menkai pasirei-kia i-or je. Aistros, trumpalaikiai jausmai verda, liepsnoja (*suliepsnojo meile, użvirė pyktis*), o gili meil gali b ti rami, bet nenuslopinama. Kuo emocija gilesn , tuo stipresn ir intensyvesn . Rus kalboje, pasak Rachilinos, gil s jausmai apib dinami kaip pasiek auk-iausi laipsn .

4) sluoksnio metafora

Rachilina sluoksnio metaforinio perk limo tipui priskiria pavyzdffius su b dvardffliu *gilus*, apib dinan ius fizin flogaus b kl ar j supant pasaul : *глубокое молчание, глубокий сон, покой, глубокая тишина* (*gilus miegas, gilus sapnas, gili ramybė, gili tyla*). Lingvist toki b kl sulygina su tir-tu skys iu, kur flogus panyra. Tokia b kl siejama su stati-kumu, nes gelm je skys iai tampa nepasiekiami i-or s poveikiui, yra nekintami. Tod l mieg nugrimztama, tyloje pask stama (Rachilina, 2003).

2. Gilumo metaforizacijos kryptys

Gilumas yra gausi metafor i-takos sfera. Pats flogaus k nas, k no dalys (kaukol , -irdis, akys) suvokiami kaip talpykla. Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje k nas, kaukol , kr tin primena ind su vidumi, riba ir i-ore:

Tėvas paskutinį kartą sugargė, išspaudė dejonę iš kūno gilumos ir nurimo.

Nosis nutįsusi, skruostai įdubę, iš kaukolės gilumos neramios akys tik šaudo, ieškodamos tinkamesnės šakos ir virvagali...

Angl kalboje suvokiama pana-iai, tod l juokas gali b ti i-leistas lyg i-indo-k no: *Ratagan let out a deep laugh.*

suvokiamos kaip flogui Dievo duoto r bo ó k no klost s:

ikro įsidėmėtinus – tokias turi tik beviltiški maniakai, savijų

Veidą vagojo **gilios**, ligi bejausmės sielos nusmengančios raukšlės...

Gilios akys gretinamose kalbose apib dinamos tamsumu, didumu. Jos lyg veidrodis atspindi flogaus vidin pasaul , i-gyvenimus. Lietuvi kalbos tekstyno pavyzdffiuose minima, kad *gilios akys* yra giliai statytos veide, esan ios toli viena nuo kitos ar yra *gilios akiduobės*: ...jos įkrite, pamėlynavę skruostai, *gilios, tamsios akiduobės, ašaromis pasrūvusio neramios akys*... Aki gilumui nusakyti gretinamose kalbose vartojamos konceptualiosios metaforos: AKYS ó TŲVIESOS TŲALTINIS, AKYS ó VEIDRODIS. Lietuvi kalbai b dingos: AKYS ó INDAS (su li desiu, skausmu), AKYS ó PRARAJOS.

Angl kalboje *deep gaze* or *deep look* (*gilus žvilgsnis*) atrodo lyg fvilgsnis iki proto, sielos gelmi . Angl kalboje fvilgsnis suvokiamas kaip *gilus*:

Lietuvi kalba	Angl kalba	
<i>Gilios</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
štai ir pažvelgs gilios ir keistos, kupinos nesuvokiamos šviesos akys Trejų metų Agnės akys – liūdnos ir gilios , paženklintos nevaikiškos kančios. švytėjo gilios , išmintingos, labai liūdnos akys. Akys gilios , pilnos skausmo Akys jame švietė išmintingos, gilios , tarsi kalnų prarajos. Jos akys buvo ne tik milžiniškos, bet ir pamėkliškai gilios . Ne prarajos ar vandenynų duburio, o šviesiai pilkšvos miglos gilumu.	<i>The gentleness in those deep eyes.</i> <i>Out of this splendid, imperishable lantern the deep eyes glared as though a stranger and a savage inhabited the dwelling an angel had abandoned.</i>	<i>Peter gave him a long deep look.</i> <i>PM calls for profound look at Europe</i> <i>The Prime Minister has said it is time for profound look at the future of Europe following the narrow, 'Yes'; vote in the French referendum on the Maastricht Treaty and the current sterling crisis.</i>
<i>Giluma</i>		
<i>Paskui – mįslinga tamsių akių giluma, šalia nerūpestingos vaikiškos šypsenos atrodžiusi kaip kontrastas tarp nakties ir dienos.</i>		

kaip talpykla orui, kuris gali j patekti kvepiant ir i-eiti kvepiant, rezonuoja kr tin je, o ne galvoje, tod l kv pimas kvepiama prie– sunk veiksm , pasiruo–iant. *Deep breath*

(*gilus įkvėpimas*) pripildo visus plau ius:

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus</i>	<i>Deep adj</i>
<i>Dabar galima lengviau atsidusti – kaip gerai, kad painiava baigėsi, kad atsiskaitymų „konvejeris“ pradėjo dirbti. Tačiau atodūsis neturėtų būti labai gilus, nes lieka neišnarpliota didžiulė problema – o kas atsakys už gyventojams „prirašytas skolas“</i>	<i>Caz took a long, deep breath, struggling to control his own emotions. He took a deep breath, and drank a glass of water in one go. Take in deep breath, hold it, force chest to expand. She took a deep breath, desperately trying to steady the anger churning within her.</i>

Sritys, apib dinamos gilumo poflymiu, yra: 1) **laikas** (*gili žiema, deep winter, gili naktis, deep night*), 2) **mąstymo reiškiniai** (*gilus protas, gili mintis*), 3) **dvasinio pasaulio reiškiniai** (*gilus tikėjimas*), 4) **socialinių santykių reiškiniai** (*gili krizė*), 5) **emocijos ir jausmai** (*gilus liūdesys*), 6) **fiziologiniai reiškiniai** (*gilus miegas*), 7) **fiziniai reiškiniai** (*gilus garsas, profound silence*), 8) **sensoriniai stimulai: garsas ir spalva** (*deep blue*).

1) Laikas

Tiek lietuvi , tiek angl kalbose laikas suvokiamas kaip viendimensis: laikas, einantis pro steb toj , yra dabarties laikas; laikas, nutol s nuo steb tojo atgal, priklauso praei iai, o esantis priekyje nuo dabarties momento ó atei iai.

Lietuvių kalba	Anghų kalba
<i>Gili</i>	<i>Deep</i>
<i>Žiema pasitaikė šalta, gili. Speigas užtraukė langus baltomis ledo vėduoklėmis ir plunksnomis, prie kelių ir šaligatvių kiemsargiai sukasė aukštesnes nei žmogaus ūgio sniego.</i>	<i>Foraging for food in the depths of winter often means travelling through deep snow, and this takes its toll of the goat population.</i>

fi skai ius tekstynuose labai skiriasi: lietuvi kalbos angl kalbos ó vos 2. Kadangi klimatas Lietuvoje –altesnis, fiemos ilgai trunka, –ioje kalboje toks junginys yra prastas. Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje *gili žiema* pasifiymi sniego gausa, –al iu ir kartais apib dinamama kaip per ilgai ufsit susi, be kaitos: *Vasario pradžia, dar gili žiema prie Aklaežerio. Letargo miegu dar miega senas beržas, jaunu pušeliu apsuptas.*

Buvo šalta ir gili žiema. Privertė sniego, ir jis netirpo kelias savaites.

Gili žiema suvokiama lyg sunki liga, ap musiflem sk n , sunkumas, kur nugal ti reikia pastang taip, kaip norint i–lipti i–gilaus vandens telkinio:

Tais metais buvo labai speiguota, gili žiema, privertusi šalti ir alkti, graužti medžio žievę ir žvėrį, ir žmogų. Pagaliau atšilo, nutirpo sniegas, ir pašalas išėjo kaip liga iš žemės kūno.

Konceptualioji metafora fiIEMAÓLIGA atskleidfia, kad fiema, lyg liga, turi baigt ó pasveikim . Naiviajame pasaul vaizdyje flem sukaustyta pa–alo pavasar i– jo i–sivaduoja. Gilumas pabr fia ligos sunkum , ufsit sim .

Lietuvi–kai fiemos vidurys taip pat gali b ti apib dinamas kaip *gilus:gilus viduržiemis*.

Angl kalbos pavyzdffiuose pabr fiamas –altis kaip gilios fiemos poflymis:

On a day of deep winter cold, while driving through Somerset, I spied a church sitting on a knoll high above the River Parrett.

Tekstyno pavyzdffiai su fiodffi junginiu *gili žiema* pabr fia kaitos nebuvim , sustabar jim . TMe junginiai vartojami siekiant i–ry–kinti nugrimzdim tyl ir ramyb . Tod l lietuvi–kai dar galima pasakyti *gilus ruduo*. Konceptualioji metafora RUDUO ó ASMUO suvokiama kaip fimogus, brendantis mi–kus ir nauksinantis medffi lapus: *Ruduo vis giliau brido į miškus, upė nešė į tolimą jūrą vėjo pripustytas geltonų lapų salas*. Personifikuojamas ruduo, jo bridimas siejamas su pageltusi medffi spalvos lopais, kuri ruden jant daug ja. RUDENSÓASMENS metafora pabr fia, kad met kaita nepriklauso nuo fimogaus valios. Lietuviui *gilus ruduo* yra lapkri io m nes : *Jiems buvo ir tebėra sakoma, kad stogas po keliu mėnesių atkeliaus iš Danijos, ir jų senoji mokykla virs gražuole. Galbūt. Bet tada jau bus gilus ruduo. O tėvai nori, kad jų vaikai jau šį rugsėjį eitų į šviesias ir šiltas klases.*

Tekstyne pavyzdffi su *deep autumn* ar *profound autumn* n ra.

Gili vasara lietuvi–kai kalban iajam yra rugpj io m nes , vasaros poflymiai (kaitra, flaluma) intensyviausi :

Keturi mėnesiai po Vaidoto Daunio mirties. Buvo gili vasara, o dabar jau rudens pabaiga.

Vasara jau didelė ir gili. Vos tik saulė pakyla, bemat prasideda kaitra.

alia, karšta, **gili**, – primena, kad niekas iš esmės per daug

ilgas pastovus junginys **gili** senatvė. fimogaus amfius suvokiamas kaip met laikai, tod l senatv primena ruden . Senatv je jau matomi gyvenimo vaisiai, kamuoja ligos ó darganos, b dinga tyki ramyb , gyvenimo trapumo ir laikinumo nuojauta:

*Baigiantis jaunystei, ateina labai gražus gyvenimo metas, lyg saulėtas ruduo – ramus ir **gilus**. Tada subręsta ir nunoksta gyvenimo vaisiai.*

Gretinam kalb pavyzdffiuose *gili naktis, deep night* ó tai metas, kai nakties poflymiai (tamsa, –altis, ramyb , tyla) yra intensyviausi. Lietuvi ir angl kalbos pavyzdffiuose minima, kad *gili naktis* ó mafdaug apie ketvirta valanda ryto:

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gili</i>	<i>Deep adj</i>
<i>Juk žiemą ketvirta valanda ryto–gili naktis, o vasarą – saulės tekėjimo metas.</i> <i>Naktis buvo juoda ir gili lyg nuo kalno kristum ir kristum bedugnėn, kur nepasiekia saulės spinduliai</i> <i>naktis gili taip kaip gili vienatvė, tyla, budinčio žmogaus siela.</i>	<i>It was deep night, three or four o'clock.</i>

Lietuvi kalbos ypatyb ó tiksliau negu angl kalboje skirstomas paros laikas, tod l lietuvi kalboje dar galima pasakyti:

*Diena trumpa, po darbo jau **gilus** vakaras, tamsu.*

*Kadangi jau vėlus laikas, **gilus** popietis...*

Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje laiko metaforos yra labai produktyvios. Pastovus junginys *gili senovė*, pabr fiant nutolim nuo dabarties momento ir kaitos nebuvim :

*Baltai, kaip indoeuropiečių šaka, susidarė prieš keturis tūkstančius metų, ir niekas iš Baltijos rytinio kranto niekada jų nėra išstūmęs. Tai tikrai **gili** senovė ir stebėtinas mūsų protėvių pastovumas, prisirišimas prie savo žemės.*

*Jis ir papasakojo mums apie Indijos moteris ir jų moteriškumo pagrindą – iš amžių **gilumos** atėjusį Deivės Motinos kultą.*

Laikas lietuvi kalbos pasaul vaizdyje gali b ti suvokiamas ne tik kaip nutolimas nuo atskaitos ta–ko, bet ir kaip siskverbimas (–aknys) kalbant apie asmens genealogij :

*Mano šaknys čia **gilios**, nes ir senelis, net prosenelis, o gal dar ir proprio ..., taip pat kilę iš čia.*

Proto veikiama, jos rezultatus apibūdinti dinant dafnai pasitelkiamas gilumo pofymis: *Gili mintis* tekstyno pavyzdžiuose yra paprasta, prasminga, ta, kuri prasmina ir sustiprina emocijas. Ji suvokiama kaip šfieri jimas pasauli mylintõ. Gili mintis priskiriama poetui. Mintis suvokiama kaip *gilaus proto* produktas. Ji aktyvi, besiskverbianti:

Lietuvi kalba	Angl kalba	
<i>Gili</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
<p>Gili mintis yra nuolatinis tapsmas, ji susilieja su gyvenimo patirtimi ir igaua joje pavidalq.</p> <p>Ta gili mintis, kuri slypi už paviršiaus, priklauso mitiniam galvojimui.</p> <p><...>iš Antikos laikq atėjusiam posakyje slypi gili mintis.</p> <p><...>šiame paslaptingame tekste slypi gili mintis.</p>	<p>To achieve the right balance we each of us need deep thought and inner quietness.</p> <p>A search for those values will not only permit deep thought and research, it will demand and support it.</p> <p>In deep thought, there appears a change as if a soft wind blows through the mystic lands.</p>	<p>One of the issues that called for more profound thought than usual was the direction United Biscuits should take after its products had come to command the lion's share of the market and couldn't be expected to squeeze out many more sales.</p> <p>DEEP THINKERS Forward planning O'Donovan also offers the simple but profound thought that it is women who will be giving birth to the next generation of Rugby League players.</p>

Lietuviui *gilios mintys* yra *gilaus proto* vaisiai. Lietuvi kalbos konceptuali metafora PROTAS ó GYVA B TYB : *Gilus senas protas visur rodo savo žilq plaukq pro rožinį padavimo apsiaustq.*

Taigi galima suvokti *gilq protq* kaip gimdant *gilias* mintis. *Gilios* mintys turi *gilq* prasmę.

Angl kalboje *gilios mintys* kyla i– vidin s ramyb s, didelio i–simokslinimo bei geb jimo siskverbti nagrin jam dalyk .

is *giliomis mintimis*, turi *gilų turinį: gerai, jei mokytojas* *avyzdžius, kurių gilus dorovinis turinys. The works of Orphist* *a sensation of pure aesthetic enjoyment, a structure of which* *the senses are hardly aware and a **profound** content, in other words a subject. Giliame turinyje* *k nytos gilios tiesos: What is significant is that it was universally believed, because, like a fairy* *tale, it embodies a **profound** truth.*

B dvardis *gilus* ir jo vediniai tiek angl , tiek lietuvi kalbose vartojami su daiktavardffiais, kurie suvokiami kaip turinys inde, tai, ko negalima i–semti iki dugno: *gilus klausimas, gili problema. Gilus žinojimas, gili analizė, gilus pažinimas* reikalauja pastang ir nepavir–utini–ko nagrin jamo dalyko paffinimo. *Gilus klausimas* yra sl piningas, didelis, svarbus, pagr stas. Angl kalbos pasaul vaizdyje tai klausimas, kur neatsakysi atsakymais štaipō ar šneō. Gilus klausimas gali b ti šwhy? škod l?ō, skatinantis gilintis nagrin jam dalyk .

Lietuvi kalba	Angl kalba	
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
<i>Šis klausimas labai gilus ir svarbus.</i>	<i>The philosophical question; the deep question,</i>	<i>West Germany, as a nation, is being asked the most profound questions about the shape of things to come on its borders.</i>
<i>Klausimas Iš kur atsirado pasaulis? mums toli gražu neatrodo toks bauginančiai gilus ir slėpingas kaip klausimas Iš kur atsirado Dievas?</i>	<i>the question that we, I think, are here constituted to examine is what it is to want them.</i>	<i>There was a silence, as if I had asked him a very profound question.</i> <i>The only really profound question, said Beuno, is why.</i>

Lietuvi kalbos tekstyne *gili* prasm priskiriama abstraktams: –ventei (Kal d), gyvenimui, simboliui, –ventybei, groffiui, istorijai, santuokinei meilei ir –imai, menui ar meno k riniui.

<i>Gili</i>	<i>Deep (adj)</i>
<i>Tik jungiant Lietuvos praeitį su Vakaraus ir Rytaiš mūsų istorija darosi įdomi ir ryškėja jos gili prasmė.</i>	<i>But who, at this late date, can really penetrate the origins and deep meaning of this music, its shamans and its temples?</i>
<i>...kryžiaus esmė ir gili jo prasmė daug platesnė.</i>	<i>The music hall clown who discovered the deep meaning of nonsense'; with Michael Mann and Christine Furness.</i>

gos svarbioms problemoms spr sti. Tokioms flinioms gyti traktus žinojimas lyginamas su žeme, kuri sunkiai pasiekama reaching through **deep** snow to the land beneath.

Lietuvi kalba	Angl kalba	
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
Gilus problemų supratimas Gilus vidinis supratimas Gilus savo pareigos supratimas	<i>It is a piece that shows Strauss's deep understanding of nature, and, again, it shows him as the great master of the musical epilogue.</i>	<i>...the commercial scientists had a more profound understanding of the problems and achievements... Profound understanding of human nature</i>
<i>Gili</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
Gili mūsų tautos ir valstybės žūtbutinių momentų analizė.	<i>A shallow level of analysis would involve the analysis of the input for its physical details, such as lines, angles, and brightness of physical stimuli, whereas a deep level might involve finding a word which is associated with the input word.</i>	<i>There has been no profound analysis of the precise basis for the English court making orders which have, in this sense, an extra-territorial effect. This preliminary discussion suggests a number of distinctions which are indispensable for a more profound analysis of the processes of political change and conflict.</i>

Gili analizė yra prielaida gilioms išvalgoms, kurios gali tur ti gilų poveikį. Tšos sritys angl kalboje dafniau apib dinamos angl kalbos profound:

*The recent series of articles by Stella Lowry offers some **profound** insights into the problems, current and long standing, in medical education.*

*The nation that was to provide this salutary lesson was Russia, and it was a lesson that was to have a **profound** effect in Japan.*

*The Spanish conquest of the Inca empire had a **profound** impact on many aspects of Indian society,*

reiškiniai

Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features

labai panašus požiūris filmog . Naiviajame kalbos pasauli vaizdyje jis suvokiamas kaip Dievo kūriny, sudarytas iš kūno ir sielos. Materialus kūnas yra talpykla sielai:

Siela yra paslėpta giliai kūne

Gyvenimo paviršius, kur, rodos, viskas gerai. Ir giluma - sielos dugnas, jūrių gelmės, baisiosios hidros buveinė.

Gretinamoms kalboms Krikščionyb tur jo didel poveik . Pagal Biblin supratim filmogus yra Dievo malon s indas. Tęrdis suvokiama kaip vieta sielos slaptose, kur apsisprendfiama ufi g r ar blog , naudojantis laiva valia:

Kai žmogus atitrūksta nuo dvasinio gyvenimo centro, jis atskyla nuo gilumos ir atsiduria paviršiuje. Nutolimas nuo dvasinio centro jį daro paviršutinišką.

Iš Jo širdies gilumos ištryškęs kraujas davė Bažnyčios sakramentams galią teikti malonės gyvybę, o tiems, kurie jau gyvena Kristuje, tapo gyvojo vandens gurkšniu.

Gilus tikėjimas gretinamose kalbose gali būti susijęs ne tik su Dievu, bet ir žmoniais, idiomis:

Lietuvi kalba	Angl kalba	
<i>Gili</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
<p><i>Gilus buvo Jos tikėjimas Dievo gailėstingumu, didelis nuolankumas ir didelė kantrybė, Dievo pažadai Jai buvo neapsakomai brangūs.</i></p> <p><i><...>labai svarbus yra sąmoningas apsisprendimas, nuo kurio priklauso, koks gilus ir gyvas bus tikėjimas.</i></p> <p><i>Gilus tikėjimas ir nuodėmė lyg brolis ir sesuo kol kas tarps jų širdyse.</i></p> <p><i>Jo tikėjimas Dievu buvo gilus, Dievą jautė savo protu, tikėjo juo visa širdimi.</i></p>	<p><i>In the first place it is argued that the real motive which underlay her ostentatious partisanship of enlightenment, especially in the 1760s, was not a concern for the well-being of her subjects or even a deep belief in ideas of enlightened government, but mere vanity.</i></p>	<p><i>It's his profound faith in the north which has kept him battling on.</i></p> <p><i>Every pang of this humiliation would be visited upon Tutilo, as every particle of guilt was being visited upon him now, the more successfully to extricate Herluin, innocent and devout, only wickedly deceived, with nothing to repent but his too profound faith.</i></p>

gilus maldos gyvenimas:

dovana, kurios įgyvendinimo vaisiai – **gilus** asmeninis ir Kristaus mokymo laikymasis, skatinantis dorai gyventi ir darbais mylėti artimą.

You begin to taste it, bite it, breathe it, and as in England your heart whispers a quick, **deep** prayer for all those men caught in gales on the sea, so in the desert your prayers rush to those caught in the sand sea.

Supratimas suvokiamas kaip Dievo dovana ir apibūdinamas kaip *gilus, deep, profound*:

Lietuvių kalba	Anglų kalba	
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
... Švč. Mergelės žvilgsnyje atsispindi meilė, švelnumas, gilus supratimas. Tas žvilgsnis skverbiasi į sieląpatriotiškumo supratimas mokykloje ir gyvenime negali būti primityvus bei deklaratyvus, jis turi būti gilus .	It is important to understand this context of Paul's teaching, for a deep understanding of the adequacy of Christ is the setting in which these relationships are meant to function and grow.	Where God has given us sure and sufficient reasons for believing or the possibility of profound understanding in our believing, it is perverse to insist on having less than what he offers. is no reason to think that people in the past may not have had a profound understanding of God, an understanding which will illuminate one's own.

Gili išmintis suvokiama kaip medžiaga filmogaus viduje: Giliai paslėpta gyvenimo išmintis

Nes tokia yra gili senolių išmintis, kuri byloja: ne tas yra stiprus, katras muša, o tas, katras atlaiko

*The mixture of insanity and cunning is what you mistake for some **deep** wisdom.*

*One thing for certain, Sanders, you won't be coming here to the Mother of Parliaments to give us all the benefit of your **profound** wisdom.*

4) Socialinių santykių reiškiniai

Bendruomenė, visuomenė tiek lietuvių, tiek anglų kalbos suvokiama kaip talpykla:

*Kuo ilgiau vesim derybas, tuo smarkiau ir **giliau** mus įtrauks į šį politinį žaidimą ir intrigas.*

... labai produktyvios metaforos su junginiu *gilio šaknis*:
... os –aknis: pro iai, draugyst , neapykanta, kult ros istorija,
... jantis su tradicija ir praeitimi, apsisprendimai, savitos i–rai–kos
paie–kos, religija, visuomen s puvimas, elgesys, kult ra, mokslas, nacionalin vienyb ,
problemos. Jie suvokiami kaip augalas, turintis –aknis:

Lietuvi kalboje	Angl kalboje
<i>Gilios šaknis</i>	<i>Deep roots</i>
<i>Šių dviejų svarbiausių kazokų principų – tarnybos ir laisvės – prieštaravimų šaknis labai gilios. Pradžioje buvo laisvė, nusakiusi kazokų esmę ir suteikusi jiems pavadinimą.</i>	<i>The Kampuchean Communist Party, first called the Khmer Rouge by Prince Sihanouk, has existed under the same leadership since the 1950s, has deep roots in Cambodia, and is not about to disappear.</i>

S veikia tarp atskir visuomen s grupi ar asmen apib dinama gilumo poflymiu. Dafnos ir kli ties metaforos. Nat ralis gamtoje sutinkamos gilios kli tys: gil s vandens telkiniai, ply–iai turi gelm , kuri galima i–matuoti. Kuo ta gelm didesn , tuo sunkiau veikti kli t. fimoni socialiniuose santykiuose, visuomen je vykstan iuose rei–kiniuose galima atpaffinti kli ties analogij . Kuo kli tis didesn , tuo sunkiau veikiama.

*Besibaigiančiam šimtmečiui būdingas **gilus** prieštaravimas: didžiulę pažangą žmogaus teisių srityje lydėjo pavyzdžio neturintis žmogaus gyvybės naikinimas per politines sistemas <...> šiame posme minimas **gilus** vanduo, naktis, kurie atskiria.*

Visuomen , sudaryta i– vairi fimoni grupi , tarp kuri gali kilti konfliktai. Gil s konfliktai suvokiami kaip ufsit s , sisen j :

*Su pramonės revoliucija prasidėjo ne tik didžiulis ekonomikos, technikos ir mokslo pakilimas, bet ir **gilus** socialinis konfliktas.*

*Over the years councils had been forced into **deep** conflict with Scottish ministers over matters which were too often more akin to right-wing dogma than to relevance.*

Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje kalbant apie nestabili situacij vartojamas junginys *gili suirutė*: *Juk jie nekalti, kad gimė kaime, kuriame viešpatauja **gili** suirutė, kad Lietuvoje didėja ekonominė krizė, kad mažai kam rūpi kaimas ir jo vaikai.* Pavyzdyje suirut suvokiama konceptualiosios metaforos SUIRUT ó VALDOVAS d ka. Valdovas sprendffia pavaldini likim . Gilumas pabr ffia tokios situacijos sunkum .

taipib dinti vartojama konceptualioji metafora PLYŠYS Ó gilus, jis ne tik subjauroja santykius tarp taut , bet ir yra *Kitas gyvenimo ir paskirties supratimas gimdė (ir tebegimdo) stereotipus, tad plyšys tarp žydu ir lietuvių tebelieka gilus.*

Santykiai tarp kult r gali priminti l fl. vykus l fiui situacija pasikei ia negr ftamai. Lietuvi kalboje vartojama konceptualioji metafora L fiIS Ó KLI TIS: *Vyko gilus kultūrinis lūžis: prievarta skiepytas Mahometo tikėjimas, primetinėta arabų kalba, naikintos kitatikių knygos.*

Kriz s patirtis, gilus susiprie–inimas parodo, kad santykis tarp asmen ir grupi yra ne papildantis, o nelygiavertis, matuojamas gilumo ir pavir–utini–kumo prie–prie–a. Tai, kas gilus, yra ir stiprus.

Gili krizė gali b ti ekonomin (finansin , bank , kio, biudfeto), socialin (–alies, –eimos institucijos), politin (politin s sistemos, demokratijos, seimo opozicijos, i–tikusi valstyb s valdffi ir teisingum), moralin –dvasin (fmonijos, ideal , meno, meil s ir sitikinim), ekologin , kaip k no liga (hipertonin kriz), paveikianti vis organizm . Kriz taipib dinamika kaip sistemin , uffsit susi.

Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje krizei taipib dinti vartojamos –ios konceptualiosios metaforos: KRIZ Ó TALPYKLA, KRIZ Ó NELAIM , KRIZ Ó LIGA, KRIZ Ó DAIKTAS, KRIZ Ó SKYSTIS. Talpykla savo parametrais vir–ija savo turin ir yra gana stabili, tod l KRIZ Ó TALPYKLA yra sunkiai veikiamas. Talpyklos turinys gali i–siverfti taip, kaip fmon s gali gaivali–kai kelti riau–es kriz s metu. KRIZ Ó NELAIM kyla staiga ir turi neigiam padarini , kartais net prafting . KRIZ Ó LIGA turi baigt ir gali b ti i–gydoma, bet jei kriz gili ó jos veikimas reikalauja pastang . Jei kriz taipib dinamika kaip sistemin ó liga sunki, ap musi vis visuomen s k n , beveik nekontroliuojama, galinti peraugti katastrof . KRIZ Ó SKYSTIS primena, kad kaip vandens telkin l tai brendama, taip ir kriz patenkama laipsni–kai.

Angl kalbos pasaul vaizdyje konceptualiosios metaforos, atskleidffian ios kriz s suvokim , yra –ios: KRIZ Ó SKYSTIS, KRIZ Ó GYVA B TYB . Nugrimzdus giliai skyst galima pask sti, o staiga susid rus su gyva b tybe gali kilti kova, tod l norint nugal ti reikia d ti pastang .

KRIZ Ó AUGALAS lietuviams suvokiama kaip turintis *gilia* –aknis: *Krizės šaknys gilia, jos driekiasi į tolimą praeitį, į Europos kultūros istoriją, į šios kultūros fundamentines idėjas – nukariauti ir užvaldyti gamtą.*

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Angl kalboje		
	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
<p>Lietuvą dabar yra apėmusi gili finansinė krizė valdžią ir valstybinį teisingumą ištiko gili krizė...</p> <p>O tose mūsų kišenėse jau seniai gili krizė.</p> <p>Lietuvą ištikusi gili sisteminė krizė bet kuriuo metu gali peraugti į nacionalinę katastrofą.</p>	<p>The party congress apologised to East Germans, saying that previous SED leaders plunged the country into deep crisis which threatened its existence.</p> <p>Mr Urbanek said the party was in a deep crisis; and that he himself was partly responsible.</p>	<p>The socialist countries faced a profound crisis, both theoretically and practically.</p> <p>Hard to believe though it may now be, Britain in the 1970s was experiencing a profound crisis.</p>
<i>Giliau</i>		
<p>Nors šiuo metu situacija visuose teatruose paradoksali – kuo daugiau naujų spektaklių statai, tuo giliau brendi į finansinę krizę.</p>		

Deepest sympathy angl kalbos pasaul vaizdyje skirta ken iantiems: *I should like to express to the House on behalf of the people whom I represent and my party our **deep** feeling of revulsion at what has taken place and our **deepest** sympathy for those who have suffered.*

Angl kalboje gilumo poflymiu ypa dafnai apib dinamą pagarba. *Deep* ir *profound* vartojami etiketo fraz se. Ne tik d l brit komunikacijos ypatybi , bet ir d l to, kad pagarba nuo seno angli-kai kalban iose –alyse buvo parodoma nusilenkiant. Kuo labiau asmuo gerbiamas, tuo inklinacija gilesn .

Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features

		oje
		Profound (adj)
	aware that	Hoomey followed him with a feeling of profound respect, even admiration, his panic soothed, his responsibilities comfortably shifted.
tam, kas yra susiję su ankstesne žmoniškąja ir meniškąja patirtimi, atsinešta į šią svetimą šalį iš gimtojo krašto Lietuvos.	I have a deep regard for Joan de Warenne, and in that I fear he is not alone!	The tuition he received gave Mendoros a profound respect for GE, but at the same time he learned something about the limitations of giant companies. Throughout his travels in the southern hemisphere Gould's behaviour towards the Aborigines is distinguished by a fearless, compassionate, and unbiased recognition of their plight, and a profound respect for their way of life.

5) Emocijos ir jausmai

Emocijos dažniausiai konceptualizuojamos kaip talpykla ar skystis. Jei emocija suvokiama kaip talpykla, yra mažai besikeičianti. Talpyklos dydis pranoksta talpyklos turinio parametrus, todėl EMOCIJA ó TALPYKLA yra stipresnis, kuris ją patiria. Gretinam kalb pasauli vaizdyje produktyviausia konceptualioji metafora TALPYKLA ó SKYSTIS. Gilumo požymis parodo, kad emocijos stiprumas gali būti matuojamas. Jei gilumo parametras didelis, emocija yra stipri.

Emocijos ir jausmai tiek anglų, tiek lietuvių kalboje dar gali būti suprantami kaip daiktas, liga, gyvabūtybė, kryptis, fėmyn. Anglakalbiui emocijas suvokia kaip skystį, (deep spring šaltinis): *His name trembled on her lips once more, no longer a name but an endearment, a pean to the **deep** spring of emotion which was gushing through her, banishing logical thought, obliterating words like “giving“ and “taking“, replacing them with “sharing“.*

Gretinamose kalbose JAUSMAS ó GYVABŪTYBĖ, JAUSMAS ó SKYSTIS, JAUSMAS ó BŪSĖNA apibūdina dinamos gilumo požymiu, pabrėžiant stiprumą:

	Angl kalboje	
	Deep adj	profound
<p>suima tave; <...>šis gilus mitologinis jausmas yra tolygus Dangaus malonei, vadinasi, tai iš tiesų nepaprastas, tiesiog begalinis emocijų antplūdis...</p> <p>Gilus tarpusavio papildymo jausmas.</p> <p>Gilus poetinis jausmas žodį apdovanoja didžia vienijančia galia...</p>	<p>It is this that prompts a deep feeling of compassion for the sub-human world and for all our fellow men.</p>	<p>Language is most imperfect when feeling is most profound".</p> <p>Profound feelings need to be experienced in an atmosphere of safety, respect and integrity.</p>

Gilumo poflymiu gali pasiflym ti ir susiflav jimas, aistringa, pareigojanti, valinga meil . Konceptualiosios metaforos i-ry-k ja lietuvi kalbos pavyzdffiuose: MEIL ó J GA, MEIL ó SKYSTIS, MEIL ó SANTYKIS, MEIL ó DAIKTAS, angl kalbos pavyzdffiuose: MEIL ó J GA, MEIL ó DAIKTAS.

Lietuvi kalba	Angl kalba	
Gili	Deep (adj)	Profound (adj)
<p>Milašiaus skelbiama meilė – gili ir kelianti iki dieviškumo.</p> <p>Meilė yra gili srovė, gaivinanti procesą vienybės link ir teikianti jam jėgos.</p> <p>Meilė plati savo turiniu ir gili savo esme. egzistuoja tikra gili meilė tarp vyro ir žmonos gili meilė vargšams</p> <p>Jo, poeto, tėvynės meilė taip pasidaro gili ir intensyvi, kad virsta mistine ekstaze.</p>	<p>But he had a deep affection for his wife, and she for him. One of the great theologians of this century, Dietrich was a loyal German who had a deep affection for his country.</p>	<p>Spontaneous as they always seem, these watercolours speak of long contemplation and of profound love and understanding of the Yorkshire fells.</p>

Gili meil kaip aistra atsispindi pavyzdffiuose:

His **profound** affection for France has persisted;

profound passion for pottery

But now she was being drawn, as it were unwillingly, into his world which although intellectual, abstract even was, she was discovering, informed by **deep, profound** passion.

ne tik gražina žmogaus buvimą, bet užklumpa (užtinka) jį kaip

Angl kalbos pasaul vaizdyje **deep affection** menkai matoma i-or je. Jausmai giliai pasisl p -irdyje kaip talpykloje, bet nenugalimi. *Gili meilė* ó gera linkinti, visa pakelianti. *Gili meilė* yra ilgalaik , pagarbi, branginanti kit , globojanti. Mylint manoma, jog ji truks iki mirties. Ji skirta ne tik flmogui, bet ir T vynei, savo kra-tui. Anglakalbiam *gili meilė* gali pasireik-ti ne tik flmon ms, bet ir ma-inoms, laikra- iui: *Hackers are not only obsessed with the programming but also often have a deep affection for the machine itself.* Lietuvi-kai tai vardijama kaip m gimas. *Gili meil trunka ilgai: I have a deep affection for you, a yearning that will be with me till the day I die.*

Meil pakl sta augimo d sniams ir prasideda nuo draugyst s. Lietuvi kalboje draugyst suvokiama kaip ry-ys: *abu rašytojus siejo gili draugystė, ji atsispindi gausioje korespondencijoje.* Angl kalboje draugystei apib dinti vartojama konceptualioji metafora: DRAUGYST ó PASTATAS. Norint pastatyti tvirt statin , reikia giliai i-kasti ir padaryti pamatus. Kito paffinimas yra lyg pamat d jimas: *The Bible's right (surprise, surprise), you should always try to get to know what a person is really like before deciding whether or not you want to build a deep friendship.* Draugyst s patirt lydi dffiaugsmas. Paprastai lietuvi kalbininkai taiso **gilus** vartosen su daiktavardffiu **džiaugsmas**. Kai kuriais atvejais, kalbant apie dvasin dffiaugsm , j suvokiame kaip gil :

Lietuvi kalba	Angl kalba
<i>Gilus, gili</i>	<i>Deep (adj)</i>
Gilus dvasinis džiaugsmas, kylantis iš tikėjimo. <i>Argi Kristus nėra tikrosios laisvės slėpinys ir gilus širdies džiaugsmas?</i>	<i>If by the other, my lady, you refer to the regard the prince and I have for each other, pray be assured it is not pain I feel, but joy, deep joy.</i>

Angl kalboje *gilus* fflaugsmas teikia malonum ir pasididfflavim :

However, as he gazed lovingly over at his beautiful Laura, gently rocking the tiny babies in her arms, he knew that the true definition of his deep joy and delight lay in the collective noun: a pride of lions!

Gretingamose kalbose gilumu pasiflymi ne tik teigiamos, bet ir neigiamos emocijos: li desys, dvasinis skausmas, sielvartas. Ypa produktyvi konceptualioji metafora: LI DESYS ó

li dideli, li desys ó intensyvus, sunkiai valdomas. Gilumas gali b ti skirtingo intensyvumo, nepastovi, gali pasireik-ti personifikacija: LI DESYS ó VALDOVAS, PRIETMAS, ASMUO. Tod l li desiui sunku pasiprie-inti, jis gali nugal ti, gimti ar gimdyti. Li desio b sena dafnai vertinama neigiamai:

Lietuvi kalba	Angl kalba	
<i>Gilus</i>	<i>Deep (adj)</i>	<i>Profound (adj)</i>
<i>gilus</i> tv liūdesys, nes negailestinga mirtis vienintele ir mylimiausia dukra, nam papuoala kaip gl pakirto <i>Gilus</i> liūdesys prislegia visus.	Montgomery had expected an air of authority from this venerable man, who had spent most of his seventy-odd years lecturing students, but Aubrey St John Goth seemed distant, distracted, his grey eyes veiled by a deep sadness. Little by little his shoulders bent forward, and his face showed deep sadness. On his face was an expression of deep sadness.	Lovers of freedom throughout the world looked to this vision with hope and it is with profound sadness that they see the vision momentarily dimmed, and with this dimming has come a confusion of purpose and a sense of despair that was never known before in America.

Lietuvi kalbos pavyzdiuose *gilus liūdesys* prislegiantis, ufliejantis, jei slopinamas ir nei-gyvenamas. Jis atsispindi akyse, meno k riniuose. *Gilus liūdesys* kyla d l nykstan ios kult ros, fmoni vargo ir gyvenimo niekingumo, savo menkaverti-kumo, artim j mirties.

Angl kalbos pasaul vaizdyje *deep sadness* atsispindi akyse, veide, pastebimas i-fmogaus laikysenos. Li din io fmgiaus pe iai palink priek . *Deep sorrow* i-gyvenamas po tragi-k vyki , netek i .

Lietuvi kalboje skausmui reik-ti vartojamos konceptualiosios metaforos: SKAUSMAS ó SKYSTIS, SKAUSMAS ó G L , SKAUSMAS ó TULINYS. Angl kalboje ó SKAUSMAS ó TYDAS.

Gilus skausmas uliejo ne tik Tavo, Mamyte, irdi.

nielio ir visų mėgiamų šventųjų statulėlėse.

is, **gilus** kaip tėviškės šuliniai.

gradually changes into resignation and on exaltation as in

Requiem.

*It was her **deep** sorrow and unhappiness at the tragic accident that had brought them to the United States, together with all the fraught, highly charged tension of having to be in Ross's company for any length of time, which had taken its toll of her already precariously weak reserves of strength.*

Angl kalboje *deep* junginys *deep sorrow* dažnai vartojama reikiant užuojautą :
*with **deep** sorrow.*

*Gilus skausmas gali atsispindėti giliame skunde: Šiose dainose nėra revoliucinio protesto, pasipriešinimo dvasios, o tik aidi **gilus** skundas beviltiška būkle,*

Dažniausiai *gili depresija* o dvasinė liga, atsiradusi užsiet suskausmui: *Kita iš **gilumos** kylanti depresijos priežastis – slegiantis nereikalingumo jausmas. A **profound** depression set in at the same time, despite the fact that she knew her bowel symptoms could now be controlled quite easily.*

Angl kalboje sunkiai sielos b senai apibūdinti vartojamas junginys *profound melancholy*: *On 14 December 1542, James V died in his splendid royal bedchamber at Falkland, the beauty he himself had created no longer enough to pierce the malaise of his **profound** melancholy.*

6) fiziologiniai reiškiniai

Gretinant miego konceptualizavimą lietuvių ir anglų kalbose, pasirodo, kad dominuoja tos pačios konceptualiosios metaforos: MIEGAS o PRARAJA, MIEGAS o MIRTIS, MIEGAS o SKYSTIS, GILUS MIEGAS o ASMUO. Anglų kalboje dar papildoma: MIEGAS o GILUS TŪLINYS, MIEGAS o SPŪSTAL.

Anglų kalboje *gilus miegas* susijęs su mistine patirtimi ir chtoniniu pasauliu:

*One was the passage from the fifteenth chapter of Genesis in which Abraham cut up a heifer, a goat and a ram and laid them out at the Lord's command, driving the vultures away, falling at last into a **deep** sleep with a horror of great darkness.*

Miego gilumas gretinamose kalbose siejamas su nutolimu, nugrimzdimu, paskendimu.

kalba		
	(adj)	Profound (adj)
	...y he fell into a deep, deep sleep.	To the majority, the corpse was putrefying matter which formerly housed the soul and spirit; others were less realistic, seeing in it instead a human being in suspended animation, in a profound sleep beyond our ken, awaiting a miraculous awakening.
<p><i>trunka, niekuo nesiskiria nuo mirties, į kurią jis dažnai (pavyzdžiui, kai sušalama) palaipsniui ir pereina.</i></p> <p><i>Miegas, kaip reta, šiąnakt buvo gilus, prarajinis, svarbiausia – nekamavo sapnai.</i></p> <p><i>Tą naktį mane aplankė gilus miegas.</i></p>	<p><i>A period of deep sleep with no eye movements follows.</i></p> <p><i>They sank immediately into deep sleep.</i></p> <p><i>Laura drifted into a deep sleep</i></p> <p><i>The other main type of sleep<...>called “deep sleep”, because it is more difficult to raise us from.</i></p> <p><i>Trapped in a huge, deep well of sleep.</i></p> <p><i>Emmie had to shake her nearly five minutes before she came up, moaning, out of a deep well of sleep.</i></p>	

7) fiziniai reiškiniai

Angl kalboje gausu pavyzdžių, kuriuose tylą ir ramybę apibūdina gilumo požymiais: *profound silence, profound rest, profound peace* patvirtina intensyvumą, nenutraukiamumą, netrikdomumą, didumą.

*In the **profound** silence I surveyed the awesomely beautiful Himalayan landscape.*

*Instead, the chant often returns to the **profound** silence from which it began, even with two or three thousand people in the congregation.*

*Visitors to ancient monastic sites often comment on an atmosphere of **profound** peace which they seem, instantly, to absorb.*

*The great olive oil benefactions of the hellenistic age, when the oil was used to lubricate the skins of participants in the gymnasia of the eastern Greek cities, are an index of **profound** peace.*

Lietuvių kalboje tai tik pavieniai pavyzdžiai: <...> pažymėta piano, bet tasai piano gali būti labai švelnus arba labai grėsmingas; tyluma gali būti tirpstanti, plevenanti padebesiais arba kylanti iš **gilumos** – de profundis<...>

us ciklonas konceptualizuojamas kaip darinys, kurio centre
e ó auk-tesnio sl gio oro mas s. *Gilus ciklonas* suvokiamas
t-ilm , debesuotus orus, kritulius:

Šis ciklonas bus gana gilus (slėgis jo centre bus žemas), todėl vėl išivyraus debesuoti orai, protarpiais lis, nors gali, ypač vakarop, pradėti kristi ir šlapios snaigės.

8) sensoriniai stimulai: garsas ir spalva

Gretinamose kalbose ne visada pavadinimo perk limas yra susij s tik su metaforizacija. Kartais perk limo pagrindas yra ne pana-umas, o asociacija. Tš b das priskiriamas metonimijai. Ne visada lengva atskirti, kas sudaro perk limo pagrind .

Metonimija yra paremta dviej komponent asociacija. Denotatai metoniminio perk limo atveju yra ne tiek pana- s, kiek esantys -alia erdv je ar laike. Esminis skirtumas tarp metaforos ir metonimijos yra tai, kad metonimijos atveju perk limas realizuojamas to paties modelio viduje.

Barcelona nuomone spalvos dafnai yra kategorizuojamos ne tik pagal spektr (*raudona, mėlyna*), -viesum , ry-kum (*light red, dark green*), bet ir intensyvum (*deep, suffused*) (*deep blue, deep green*). Taip kategorizuodamas kalb tojas nusako ir savo reakcij jas kaip malonias / nemalonias, grasias / ramias, atpalaiduojan ias / erzinan ias, nuobodffias / flavias (Barcelona 2003, 36638). Pana-iai yra ir su garsais, kai jie neatitinka prototipin s prastos normos.

Barcelona daro i- vad , kad egzistuoja nat rali tendencija kategorizuoti spalvas ir kitus sensorinius stimulus (garsus) pagal tai, kok efekt jie sukelia.

Tame darbe pritariama Barcelona nuomonei, nes nagrin jant tekstyn pavyzdffius kilo abejoni , ar juos galima priskirti prie metafor . Buvo nuspr sta juos laikyti metaftomijos atvejais. Pagal Kruz , **metafomija** suprantama kaip kalbos rei-kinys, kai reik-m s perk limo procese ind lis tenka ir metaforai, ir metonimijai (Cruse 2004, 210).

Angl kalbos pasaul vaizdyje *deep voice, deep laugh* yra flemo tono, didelio intensyvumo:

I said I'll miss you,'; he repeated, his deep voice still low. They were delivered quietly, in a deep voice'; a voice from the grave'; was the association the tone aroused.

Toks balsas yra vertinamas teigiamai ir patraukia d mes :

When he spoke, his deep voice held a vibrancy that drew attention ir:

It was a command, but his deep voice was so soft that Isabel hesitantly held out her wounded finger.

š gilus balsas yra retas. Toks balsas suvokiamas kaip pilnas,

Urmana, kurios **gilus** balsas savo atspalviais primena šviesų gintarą, pakerėjo publiką.

Pagal *The British National Corpus*, angl kalbos ypatybė – dažnai vartojamas b dvardis *deep* su spalvomis. Lietuvi kalbai tokia vartosena nebdinga. Jei spalva patraukia dėmesį, yra neprasta, ji apibūdinama b dvardžiu *sodri*. Daugiausia pavyzdžiai tekstyne *su deep blue, deep green, deep brown, deep red*. Iš pavyzdžių išryškėja, kad *deep* apibūdina spalvos intensyvumą (*strong and fairly dark*):

The sky was peach-colored in the east, deep blue and starry in the west... The tree has gnarled red branches and deep green leaves.

Deep green – alyvų aliejaus spalva, kokoso lapų, akių spalva.

His face softened, his pupils grew bigger, and his irises went deep green like olive oil.

Deep blue – gili delfinų spalva, Viduržemio jūros vandens, akių spalva. Kartais vartojama Pietryčių dangaus spalvai apibūdinti.

Miles of sandy beaches, dynamic mountains, hectic night life, tranquil coves, a cosmopolitan atmosphere and all around a deep blue Mediterranean sea, above which the blazing sun hangs in a cloudless sky.

Deep red – plytų, vyno, išraudusio veido, subrendusių rabarbarų lapų spalva.

It is called the Red House because it is built of deep red brick, an unusual medium for a man of means, who was normally expected to build in something nobler.

Deep brown – bronzinis skulptūros, degusių odos, akių, gintaro.

In his shaving mirror he saw a face burned a deep brown by two weeks of fierce tropical sunshine.

Deep orange – mėnulio pilnaties spalva.

After dinner there, when the moon was full and low and deep orange, we walked up the road from the hotel to Long Melford church.

Deep pink – gili rožinė spalva.

This corsage uses the deep pink of nerines to mimic the colour of the dress.

Deep yellow – gili saulė spalva.

Its equally hairy large leaves will dominate any border or waterside planting and when the large imposing deep yellow daisies appear in late summer all traffic stops.

Deep violet – saulėlydžio spalva.

I'm travelling against the flow towards a beautiful sunset with all of the layers and shades of light orange through to deep violet.

d wound, not tiled like the tunnel floor but just as white (the
August) so that the tunnel floor seemed to carry on and meander

into this summer landscape.

***Deep black** ó –e– lio spalva.*

*As the **deep** black shadow in Glen Keltney closed over them, they moved slowly nearer home in a
trance of fatigue.*

metaforose atsispindi ne tik tam tikros m stymo strategijos, bet ir vertinimas.

Pagal K-e-ovsk , vertinamasis metaforos pob dis yra susij s su metaforizacijos kryptimi, kuri apib dinamą penkiagrande schema: Dievas ó fimogus ó Gyv nas ó Augalas ó Daiktas (pagal Gudavi ius 2007, 184).

Tiek lietuvi , tiek angl kalbose su gilumu susij dalykai vertinami pana-iai. Paprastai kryptis flemyn kaip konceptuali j metafor i-takos sfera vertinama neigiamai. Gilus vandens telkinys, *gili duobė* asocijuojasi su tamsumu, pavojingumu, mirties baime, paslaptimi. I-gilaus vandens telkinio sunku i-bristi. Norint tai padaryti reikalingos pastangos, tod l gilumas dafnai susij s su sunkumais.

Gilus ir klastingas pavasario vanduo.

*Jeigu žmogus plaukdamas pavargo ar išsigando **gilumos** ir neturima gelbėjimo priemonių, reikia prie jo priplaukti ir pasistengti įtikinti, kad pavojus negresia ir kad jam bus padėta pasiekti krantą.*

Objektas, kuris pasiflymi gilumu, suvokiamas kaip kli tis jud ti (*gilus sniegas, deep snow*):

*Policija džiaugiasi, kad **gilus** sniegas, užvertęs miestų gatves, sustabdė automobilių vagystes.*

*Four intrepid Everest climbers had to admit defeat last night as they were beaten back by **deep** snow and bitter winds on the riskiest bid in history.*

Konceptualiosios metaforos, kuri i-takos sfera yra gilumas kaip kli tis, pasiflymi neigiamu vertinimu. *Gili depresija, gilus skausmas, gilus liūdesys* suvokiami kaip b senos, kurios sunkiai veikiamos ar joms veikti reikalingos pastangos. Pana-i neigiam konotacij turi ir junginiai *gilus konfliktas, gili krizė*.

Tai, kas sisen j ar pernelyg ilgai t siasi laiko atffvilgiu, siejama su stagnacija, kuri dafniausiai vertinama neigiamai. *Gilus kaimas* ó ne tik vieta, nutolusi nuo -iuolaiki-kumo, civilizacijos privalum , bet ir tai, kas susting , be kaitos. I- dalies *gilus kaimas* gali b ti vertinamas ir teigiamai. Tai tradicij puosel jimo, civilizacijos nepaliestos gamtos ir paprasto gyvenimo b do oaz . Pavyzdyje *gili senovė* teigiamai vertinama visa, kas susij su paveldu, tradicijomis, o kartais pabr fliama tai, apie k nei-lik ffini , rodyt , kas primena labiau legendas nei ties . *Gili senatvė* vertinama kaip baisesn ufl mirt : *jai gerklę užgniaužė nenusakomas tvaikas, todėl, nustebusi ir sukrėsta ką neseniai pamatė, niūriai pagalvojo, kad **gili** senatvė baisesnė už mirtį, nes pastaroji gailastingesnė...Senatvė jau... **Gili**, gūdi senatvė. <...> Šaltis, drėgmė, tamsa.*

balvas, gilumas asocijuojasi su tamsumu, intensyvumu. Jei tonas flemumas. Angl kalboje vartojamas *deepen*, pabr fliant *deep-dyed* vadinamas nepataisomas flogus, o *deep-dyed villain* ó paskutinis niek-as. Lietuvi kalboje i- pyk io paraustama, o angl kalboje ó *his colour deepened*. Lietuviui garsas ar balsas flem ja, o anglas j apib dina kaip *deepened*. *Deep-chested* vartojamas pla iakr tiniui, pla iape iui flogui ar dusliam balsui, juokui apib dinti: *Burton was deep-chested, as strongly built as a Welsh pit-pony*. *Deep-mouthed* angl kalboje vardija flemu balsu lojant -un . *Gilus balsas, deep laugh, deep bell* pabr flia ne tik garso tono flemum , bet ir tai, kad jis malonus ausiai. Toks balsas lietuvi kalboje kartais vardijamas kaip kr tininis, sklindantis i- gilumos. Teigiam vertinim atskleidflia ir tai, kad lietuvi kalboje *gilus balsas* vadinamas gintariniu:

gilus balsas savo atspalviais primena šviesų gintarą as she listened to the pleasant tones of his deep voice she realised he was on the subject of white-water rafting.

Konceptualiosios metaforos sudaro daugelio frazeologizm pagrind . Angl kalboje frazeologizm su *deep* yra flymiai daugiau nei lietuvi kalboje su b dvardfliu *gilus*. Kai kuriems angl kalbos frazeologizmams yra atitikmenys lietuvi kalboje, bet mintis i-rei-kiama be b dvardfliu *gilus* ar jo vedini . Dar kitiems angl kalbos frazeologizmams atitikmen i- viso n ra.

Angl kalboje turtingas flogus, mecenatas, geradaris vadinamas *deep pocket / deep pockets*. Lietuvi kalboje toks asmuo vadinamas *pinigų maišu*.

In the end it may all depend on the depth of Richard Branson's pocket, in moments of nostalgia even he may wonder if he sold the wrong business.

Skolos tiek lietuvi , tiek angl kalb pasaul vaizdyje vertinamos pana-iai. jas klimpstama ar net jose nusk stama. Angl kalboje apie prasiskolinus flog sakoma: *in depth: Is that did we decide to look at those in more depth?*

Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje skurd brendama, *gilus skurdas* vertinamas neigiamai, kaip sunkiai veikiami sunkumai: *šalis vis labiau brido į skurdą. Neturtingoji valstietė, žvelgdama į neregi, nusiramina, ir jai atrodo ne toks gilus jos skurdas lyginant su greičiausiai net pastogės neturinčiu neregium.*

Angl kalbos *deep end* lietuvi-kai gali b ti ver iamas: *prieiti liepto galą: I was certainly plunged into the deep end; The Agricultural Research Council is about to dive in at the deep end of commercial research by launching the Agricultural Genetics Company.*

eblioje pad tyje anglakalbiui ó *in deep water*, lietuviui ó *įkristi*
t look more exciting, but still waters run **deep**, Jeff used to say

Sunki, nepavyd tina situacija lietuvi kalboje lyginama su buvimu tarp kūjo ir priekalo, o angl kalboje ó *Devil and Deep Blue Sea*:

*One EC official said the French government, now isolated in the rest of Europe because of its stubborn stance, finds itself between **the devil and the deep blue sea**; Poor old British Rail were between **the devil and the deep blue sea**.*

Lietuvi-kai apie gudr , savo ketinim neatskleidffiant flog sakoma: *tyli kiaulé giliai šakni knisa*. Angli-kai tai apib dinamą: *still waters run deep*. Tš posakis gali b ti taikomas ir savo jausmus ar i-gyvenimus slepian iam ar kukliam flogui.

Kvailys yra kaip tuščias puodas, riedantis per akmenis. Išminčius – kaip gilus tvenkinys“ Didžiosios upės teka tylėdamos.

*Still waters run **deep**.*

Apie kruop-iai parengt plan , kuris slepiamas angl kalboje sakoma: *deeply laid*.

Giliai įsišaknięs, deeply rooted tiek lietuvi , tiek angl kalboje turi daflniau neigiam konotacij (*deep rooted habit, giliai įsišaknijusios visuomenės ydos*) ir pabr flia, kad tie dalykai ar rei-kiniai yra sunkiai veikiami ir gali atsinaujinti.

Angl kalbos pasaul vaizdyje *deeply seated*, kai kalbama apie ligas, emocijas, pabr flia t sa laiko atflvilgiu ir neigiamas vertinimas. Tas pats junginys *deeply seated*, kai kalbama apie id jas ar sitikinimus, akcentuoja j tvirtum ir nepajudinamum .

Vertinimas gali i-ry-k ti pa ioje flodflio formoje. Angli-kai *šaldiklis* vadinamas *deep freeze*. Pavadinant svarbu buvo pabr fti rezultat , kad -is elektrinis prietaisas giliai ufl-aldó jame esan ius produktus. Lietuvi-kame -aldiklio pavadinime atsiskleidffia pats ufl-aldymo procesas.

Konceptualiosios metaforos, kur *deep freeze* yra i-takos sfera, paffymi aktyvumo, veiklos sustabdym .

Deep frost flymi gyvybini proces sul t jim ar sunaikinim . Angl kalbos pasaul vaizdyje *deep frost* rei-kia ne tik -aln , bet elges , kai s moningai su kitu asmeniu ar prie-i-kos -alies atstovu nebendraujama:

Mungo wanted to ask about the dead girl, but rather than risk another deep frost, he said; Scarborough were disappointed that a deep frost on their ground--, named, ironically, after frozen food manufacturers McCain denied them the chance to face Arsenal.

Tai toks konflikto sprendimo b das, kai ignoruojant kit vengiama atviros konfrontacijos. Gyvenant nedidel je saloje, kur gyventoj tankumas flymiai didesnis nei

svarbu vengti atviros konfrontacijos. Nuo seno Didžiojoje Britanijoje rai-kos santarpios buvo laikomos gero tono fėnklis ir o norma. Kaip *deep frost* gali bti apibdinama ir fėmogaus psichologin b sena, kai ufsisklendfiama priminus skaud vykar artim j netekt .

Gilus skausmas, gilus liūdesys vertinamas ambivalenti-kai. Neigiamai vertinama tai, kad tokio pob džio i-gyvenimai n ra malon s. Tai sutampa tiek lietuvi , tiek angl kalb pasaul vaizdffiuose. Lietuvi kalbos pasaul vaizdyje *gilus skausmas* dafnai suvokiamas kaip taurus, -viesus, apvalantis. Angl kalboje gedulas, kuris i-rei-kiamas ne-iojant tik juodus drabuflus, vadinamas *deep mourning* „*gilus gedėjimas*“: *Next to Victor was his brother Ernest, slender and rather dandyish in his dress although, like the rest of his family, he was in deep mourning.* Tokios vartosenos atitikmens lietuvi kalboje neaptinkama.

Sakoma, kad tik kan ia fėmog padaro fėmogumi, j uflgr dindama. Angl kalboje taip sakoma (*deeply drawn*) ir apie metal , kuriam forma suteikiama kaitinus, o paskui staiga ir stipriai ufl-aldffius: *Again, he was **deeply drawn** to it, he loved it like a woman.*

Angl kalboje daug jungini , kuriuose *profoundly, deeply* vartojami su flodffiais, rei-kianiais neigiamus dalykus (*profoundly dishonest, profoundly handicapped, profoundly uneasy, profoundly wicked, profoundly discouraging, deeply disapointed, deeply unhappy*), kai norima pabr fti dalyko ar rei-kinio didum ir sunkum :

*In the case of **profoundly** handicapped births, life expectancy will probably be limited anyway;*

*he was **profoundly** unconvincing;*

*Suddenly again it was a **deeply** unhappy time.*

Jei apie k nors angli-kai sakoma *deep in conversation*, tai pokalbio dalyviai yra sitrauk pokalb , ignoruodami kitus ir nematydami, kas vyksta aplink juos: *When Susan went for an interview for the role, she walked into Peckinpah 's office, where Daniel Melnick, the producer, Dustin and Peckinpah were **deep in conversation**, ignoring her.*

Didžioji Britanija nuo seno tur jo puik laivyn , kolonijas tolimuose kra-tuose, o fėmon s mi-kais apaugusioje Lietuvoje gyveno gana ufdarai ir s sliai. Tod l angl kalboje daugiau su navigacija susijusi flodffi ar su gyvenimo laive nera-ytomis taisykl mis ir paproiais. Iki -i dien laidojimas j roje vadinamas *deep six*. Tai kil i-paprio io i-mesti ufl borto prie- ar prasikaltus . *Deep six*, nes kapui i-kasti reikia -e-i p d flem s. Laidojimas j roje vertinamas kaip amffinos neramyb s vieta ir yra itin nepageidaujamas: *When the torpedo hit our boat, I was sure we 'd get the **deep six**.*

Taip sakoma ir apie tai, kas atmetama ar ko nors nepriimama: *They gave the new plan the **deep six**.*

IŠVADOS

matymo tyrimo būdų yra kalba. Joje atsispindintis pasaulio pasaul vaizdai. Viena iš pasaul vaizdai eksplikacijos sferos metaforizacijos procesas. Jo esmė: abstraktesnius dalykus vadiname kaip konkrečius, išpatirties geriau patįstamus. Vairios kalbos turi panašius būdus, nusakan iš tam tikro objekto patįstamą erdvę. Erdviniai konceptai dažnai naudojami kaip ištakos sritis abstraktiems konceptams sudaryti. Neerdviniai objektai bei reiškiniai iš emocijas, laikas, matymas, flogaus dvasinio ir socialinio pasaulio reiškiniai, atsiskleidžia metaforose kaip erdviniai dalykai.

Naudojantis tekstų medžiaga atliktas tyrimas ir nustatyta:

1. Angl kalboje GILUMO konceptas labiau diferencijuotas. Gilumui reikėti vartojami du būdai iš *deep ir profound* bei jų vediniai. Lietuvi kalboje išiam tikslui naudojamas vienas būdvardis iš *gilus* ir jo vediniai. Didžioji Britanija nuo seno buvo jūrinė valstybė, turėjusi kolonijų daugelyje pasaulio kraštuose. Anglakalbiai turi daug terminų, susijusių su navigacija, kalnakasybos pramone, anglies gavyba, žvejyba dideliame vandenyne gylyje, kosmoso tyrimais, kriketo žaidimu, apibūdinti gilumo požymius, kuriuos galime priskirti bekvivalei leksikai (*Deep Level, deep coal mine, deep sea fishing, deep shot, deeps, deep six*). Kadangi išios sritys Lietuvoje menkai išvystytos, tai nėra ir terminai.
2. Angl kalboje dažniau būdai apibūdinti kaip gilūs (*deep armchair, deep wardrobe, deep sofa, deep cushion*). Angl kalbos ypatybė iš jei fmon sal je s di eil mis, galima pasakyti juos esant *two, three or four deep*, turint galvoje, kad jų yra dvi, trys, keturios eilės.
3. Gretinamoje kalbose labai produktyviai eksploatuojamas metaforos. Lyginant, kas metaforose pasirenkama kaip ištakos sfera, pastebėti skirtumai. Lietuvi kalba jautresnė paros laiko skirstymui. Angliakalbiai ne tik kad neturi atskiro žodžio para, bet ir rečiau tam tikrą laiko tarpą apibūdina kaip gilus. Lietuviams būdingas slaus gyvenimo būdas, agrarinis krašto pobūdis, todėl ir kalboje atsispindi glaudesnis santykis su gamta ir jos reiškiniais, būtinybė flinoti geriausi laik flēm s kio darbams. Britai gyveno miestuose. Jie vieni pirmą Europoje išvystė mašiną gamybą ir Didžioji Britanija tapo galinga pramonine valstybe.
4. Matymo reiškiniams apibūdinti angl kalboje dažnai vartojamas būdvardis *profound* ir jo vediniai. Angliškai kalbantieji orientuojasi rezultatu, o lietuviai iš matymo procesą. Anglai dažniau *gilumą* naudoja poveikiui apibūdinti (*profound impact, profound insight*), lietuviams *gilus* matymas siejasi su slpingumu (*gilus filosofinis matymas*).

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Cruse A. On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor. - *Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective* / Ed. A. Barselona. Berlin. New York, 31659.
2. Berezin, Golovin 1979 ó O
3. Cruse 2004 ó Cruse A. *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford, New York.
4. Ibarretxe-Antu ano 1997 ó IbarretxeóAntu ano I. Metaphorical mappings in the sense of smell. ó *Selected papers from the fifth international Cognitive Linguistics Conference Amsterdam, July 1997*/ Ed. R. W. Gibbs, Jr., G. J. Steen. Amsterdam, 29647.
5. Johnson 1987 ó Johnson M. *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*, Chicago, London.
6. F rst Trinks 1995 ó F rst M., Trinks J. *Filosofija*. Vilnius.
7. F rst 1998 ó Fürst M. *Psichologija*. Vilnius.
8. Gudavi ius 1995 ó Gudavi ius A. Kalb jimo semantinio lauko aksiologinis aspektas. *Filologija ir metodika Nr.2*, TŲauliai, 12627.
9. Gudavi ius 2000 ó Gudavi ius A. *Etnolingvistika*. TŲauliai.
10. Gudavi ius 2004 ó *Etnolingwistyka 16*. Lublin, 1936199.
11. Gudavi ius 2007 ó Gudavi ius A. *Gretinamoji semantika*. TŲauliai.
12. Gudavi ius 2008 ó Gudavi ius A. *GILUS* lietuvi kalbos pasaul vaizdyje. *V Tarptautinés mokslinés konferencijos „Pasaulio vaizdas kalboje“ programa ir pranešimŲ santraukos*. TŲauliai, 31632.
13. K vecses 2003 ó K vecses Z. The scope of metaphor. ó *Metaphor and Metonymy at the Crossroads* / Ed. A. Barselona. Berlin. New York.
14. Kubriakova 1997 ó , , ,
15. Kunzmann, Burkard, Wiedmann 1998 ó Kunzmann P., Burkard F. P., Wiedmann F. *Filosofijos atlasas*. Vilnius.
16. Lakoff, Johnson 1980 ó Lakoff G., Johnson M. *Metahors We Live By*. Chicago, London.
17. Lakoff 1987 ó Lakoff G. *Women, Fire and Dangerous Things*. Chicago.
18. Lakoff 1993 ó Lakoff G. *The Contemporary Theory of Metaphor: Metaphor and Thought/2nd edition*/Ed. A. Ortony. Cambridge.

- ter R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Vol.1. Stanford
- ó Linde-Usiekiewicz J. Polskie przymiotniki wymiaru
głębokości i płytkości. ó *Studia z semantyki porównawczej*. Warszawa, 1376148.
21. 2001 ó 2001.
 22. Papaur lyt 2002 ó Papaur lyt S. Li desio konceptualizavimas lietuvi kalboje, *Kalbotyra LI* (1), 2002, 1236133.
 23. Rachilina 2003 ó Rachilina E. O znaczeniach przenosnych przymiotnikow wymiaru (ros. ó). ó *Studia z semantyki porównawczej*. Warszawa. 2036214.
 24. Steen 1997 ó Steen G. From linguistic to conceptual metaphor in five steps.- Metaphor in cognitive linguistics. ó *Selected papers from the fifth international Cognitive Linguistics Conference Amsterdam, July 1997/* Ed. R. W. Gibbs, Jr., G. J. Steen. Amsterdam, 47656.
 25. Mikevi 2005 ó
 26. Ter-Minasova 2004 ó -
 27. Trubas 2003 ó Trub V. O znaczeniach przymiotników - w j zyku ukrai skim. *Studia z semantyki porównawczej*. Warszawa, 2166232.
 28. Toleikien 2003 ó Toleikien R. Asociacij rai-ka kalboje (metaforiniai junginiai su flodffiais PROTAS ir Verstand). ó *Filologija Nr.8*, Tylaiai, 33639.
 29. Ungerer, Schmid 1996 ó Ungerer F., Schmid H. J. An Introduction to Cognitive Linguistics, London.
 30. Vogel 2004 ó Vogel A. Swedish Dimensional Adjectives: doctoral dissertation, Department of Scandinavian Languages of Stocholm University, Stockholm, 2004.

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

ŠALTINIAI

1. Barnhart Concise Dictionary of Etymology, New York, 1995.
2. British National Corpus ó <http://sara.natcorp.ox.ac.uk>
3. Collins English Dictionary, Glasgow, 2003
4. Dabartin s lietuvi kalbos tekstynas ó <http://donelaitis.vdu.lt>
5. Oxford English Dictionary, Oxford, 2004.

SUMMARY

Language is an important source of evidence to find out human understanding of the world. Our conceptual system, the way we think and act is metaphorical in nature. The essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another.

The paper is devoted to the concept DEEPNESS in Lithuanian and English. This concept in Lithuanian is presented by adjective *gilus*, in English by adjectives *deep* and *profound* as well as their derivatives.

The aim of the paper is to investigate the concept DEEPNESS in Lithuanian and English worldview.

To achieve this aim the following **objectives** have been set: 1) to present the main principals of understanding of deepness; 2) to provide theoretical background on investigation of the concept DEEPNESS and to show basic principles of investigation of spatial concepts; 3) to analyse examples with adverbs *gilus* and its derivatives in Lithuanian language, *deep* and *profound* and their derivatives in English; 4) to compare the expression of the concept DEEPNESS in Lithuanian and English.

Methods have been used are: comparative analysis and conceptual analysis.

The analysis is Corpus based. All examples have been cited from Lithuanian language online Corpus Donelaitis and The British National Corpus.

The prototypical meaning of *deep* is the container located in space downwards. Close to it are meanings: layer (stratum), remoteness, penetration.

The explications of the meaning: a big distance along the vertical axis upwards or inwards; a big distance along the horizontal from peripheral part to the centre; a big distance along the horizontal axis from the frontal part back or inwards; relative containers.

The main directions of metaphorical conceptualization are as follows: 1) time; 2) mental phenomenons; 3) spiritual phenomenons; 4) phenomenons of social relations; 5) emotions and feelings; 6) physiological phenomenons; 7) natural (physical) phenomenons.

After investigation the Corpus, the conclusion is drawn that the concept DEEPNESS is more wide and detailed in English. The ways of metaphorisation are very productive in both languages and corroborate the fact that physical and cultural experience provides many possible bases for metaphors. Which ones are chosen may vary from culture to culture.

ANOTACIJA

GILUMO konceptas lietuvi ir angl kalb pasaul vaizdyje yra bandomas paivcigi dar Lietuvoje beveik netyrin t erdvini koncept srit .

Darbas sudarytas i- vado, penki dali ir i- vad . vade bendrais bruoflais nusakoma tyrimo situacija, apibr fliamas darbo tikslas, ufdaviniai, metodai, hipotez bei kaip buvo gauti tyrimo rezultatai.

Pirmojoje dalyje apra-omas konkre i koncept vaidmuo abstrak i koncept strukt roje. Tyje dalyje apfivelgiama teorin medffiaga, paai-kinamos pagrindin s s vokos: *kalbos pasaulévaizdis, konceptas, konceptualizacija, konceptualioji sistema* bei trumpai aptariama, kok vaidmen konceptualizacijos procese vaidina metaforos.

Antroji dalis skirta aptarti, kas iki -iol nuveikta, tiriant GILUMO koncepto rai-k kitose -alyse.

Tre iojoje dalyje pristatoma GILUMO koncepto rai-ka lietuvi ir angl kalbose. Aptariamas bendras gilumo suvokimo principas, gilumo prototipin reik-m . Remiantis tekstyn medffiaga, analizuojama konkretaus GILUMO koncepto strukt ra, iliustruojant gretinam kalb pavyzdffiais.

Ketvirtojoje dalyje GILUMAS analizuojamas kaip konceptuali j metafor i-takos sfera.

Penktojoje dalyje apra-oma, kaip GILUMAS vertinamas lietuvi ir angl kalb pasaul vaizdyje.

Darbas baigiamas i-vadomis, naudotos literat ros s ra-u ir -altiniais.

Tš magistro darbas gal t sudominti kalbininkus, vert jus, kult rologus, sociologus.